

Muammer Ketencoglu

İZMİR HATIRASI ~ SMYRNA RECOLLECTIONS

İZMİR İZMİR'DEN TÜRK, BEN VE YAKINDI TÜRKLERİ

Muammer Ketencoğlu

İZMİR HATIRASI - SMYRNA RECOLLECTIONS

İzmir Hatırası, 1918, 1919 ve 1920

Sözleşme

İzmir Hatırası 1922 öncesi İzmir'ine kısa bir yolculuk. Ancak bu yolculuk boyunca, bu dönemde sokaklarında yankılanmış onlarca dilden yalnızca üçünü duyacaksınız: Türkçe, Rumca ve Yahudi İspanyolcası (Ladino). Eski İzmir'i eksiksizce yakın düşleyebilmeniz için çokkültürlü bir türkû geçidi sizleri bekliyor.

İlçe ve köyleriyle geniş bir alana yayılan İzmir'den Türkçe türkûleri seçerken türlü kaynaklardan yararlandım: Annemden öğrendiğim türkûler, TRT Türk Halk müziği repertuarı, Ali Fuat Aydın'ın derlemeleri ve kimi taş plak kayıtları. Albüme yer alan dört İzmir Rum şarkısını, dinlediğim yüze yakın şarkıdan seçmek oldukça güç oldu. İzmir Yahudi halk şarkıları konusunda ise Jak Esim imdadına yetişti. Onun doksanlı yıllarda yaptığı derlemelerden daha mükemmel bir kaynak olamazdı. Böylece daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış iki Yahudi halk şarkısı albümü taçlandırdı. Tam burada albümün dördüncü parçasına, benim verdiğiğim adıyla İzmir Üçlemesi'ne değinmek gerekir. İzmir Üçlemesi adeta bu albümün bir özeti; Türkçe, Rumca ve Yahudi İspanyolcası'nda söylenen ve birbirine çok benzeyen ezgilerin birer kıtasına hürleştirerek özgün bir kolaj oluşturdum. Annemden öğrendiğim "Alt'ay oldu ben bu dağ'ı aşalı" adlı türkûnün sevgili eşim Deniz tarafından seslendirilmesi albümü benim için daha değerli kılıyor.

Yapıtığım ısrarlı araştırmalara karşın İzmirli Ermenilere ve Levantelilere ait tek bir örneğe bile rastlayamadım. Ermeni kökenli İzmirli büyük sanatçı, udi, şarkıcı ve besteci Markos Melkon Alemperyan'ı da anmak istedim ve onun sesiyle unlenen Rum şarkısı Dervisaki'ye bu çalışmada yer verdim. 1895'te İzmir'de doğan Markos Melkon Alemperyan, Ermeni asıllı olmasına karşın çokkültürlü İzmir ortamında yetişmesine

bağlı olarak 1920'den sonra Amerika'da Türkçe ve Rumca geleneksel örneklerden oluşan yüzlerce taş plak kaydetmiştir.

Bir senelik zorlu ama bir o kadar da heyecan verici kayıt aşamasını Nezih Öznüre ve Cengiz Onural'la beraber omuzladık. Karika yakın profesyonel ve amatör müzisyenin çoşku dolu içten katkıları, insanın kendisiyle mücadelesi, insanın başkalarıyla mücadelesi, küçük kargınlıklar, Feriköy'den Üsküdar'a taksi yolculukları... Kayıt aşaması öncesinde aday türkûler üstüne yakın dostlarla yapılan düşünce alışverişleri; etrafı portakal ağaçlarıyla çevrili bir Nardere evinde Ali Fuat Aydın'la yaptığım deşifre çalışmaları, Mithat Arısoy'un onlarca parçayı kemanıyla çalıp benim için kaydettiği kaset... İşte bu albümdeki yoğun emekten ekşikliğe mahkum yansımalar...

Sesi ve kokusuyla kalbimde yarı çok büyüktür İzmir'in. Çok küçükken Tire'den İzmir'e sabah beş treniyle yapılan ve günler öncesinden sabırsızlıkla beklenen yolculuklar... Sokak sanatları, sayesinde mutluluğun zirvesine çıktığım hayatımın ilk çalgısı Kemeralı'ndan alınan oyuncak kemanım... Çocukluğumun en güzel günleri Bornova Körler Okulu'nda geçti. Münevver öğretmenim sayesinde hayata, Bayram öğretmenim sayesinde müziğe bağlandım. İlk kez on bir yaşındayken Efes Oteli'nde sahneye çıktım. Ama ille de Karşıyaka vapuru! Ailemle yaptığım her İzmir yolculuğunda ne yapar eder kendimi o vapura bindirtirdim. Haşlanmış misir aldırır, koçanını da denize savururdum. Misir koçanı ile denizin bahaşına sesi çok hoşuma giderdi. Bu yüzden büyümekteyken beni besleyen o yağlı pehne daha önce hiç sunulmamış bir hediye bırakmak istedim.

Eski İzmir'in çokkültürlü yapısını üstüne çok şey yazıldı. Ancak bugüne dek binlerce yıllık bu koca şehrin özüne serdiği zengin ve karmaşık müzik geleneğini bize bütünlüklü olarak sunan kitaplar ya da albümler ne yazık ki yayınlanmadı. İzmir Hatırası'yla bu tür bütünlüklü çalışmalara bir başlangıç yapmak istedim. Bu albümün

yazılarıyla ve özenle hazırladığım on dört türküsüyle bir ilk adım çalışması olmasına amaçladım. Katkıda bulunan müzisyenleri de albümün bu çokkültürlü ve özgün yapısına uygun olarak özenle belirledim. Artık bundan sonra söz müziğin... Yüzyıllardan beri benzerlik ve farklılıklarıyla beraber İzmir'de yaşamış Türkler'in, Rumlar'ın ve Yahudiler'in anlattıklarına kalbini açma sırası sizde. Gavar İzmir'i kucaklama sırası sizde. İyi dinlemeler...

Muammer Kistemöçlü
7 Eylül 2007, İstanbul

Introduction

This is a short journey into the memory of İzmir before 1922. Throughout this journey you will be hearing only three languages out of many that had echoed on the streets during that period: Turkish, Romaic (Greek) and Jewish Spanish (Ladino). A multicultural folk song parade awaits you to help you visualise İzmir as an almost complete picture.

I have used various sources to select Turkish folk songs from an extensive area of İzmir that consists of many towns and villages: Folk songs that I have learnt from my mother, TRT Turkish Folk Music repertory, Ali Fuat Aydın's compilation of works and some historic 78 rpm recordings. It was quite difficult to choose the four İzmir Rum songs that are in the album, out of the hundreds I have listened to. Jak Esim assisted me in selecting

Jewish songs of İzmir. There could not be a better source than his collected works that were made during the 1990's. So we had the chance to include two Jewish folk songs which have not been released before. Right here I should mention the "İzmir Trilogy" named by me, which serves as a summary of this album. I composed an original collage of three very similar pieces sung in Turkish, Greek and Judeo- Spanish by taking one section from each. Track 6, which I learned from my mother, was sung by my dear wife Deniz. This makes the album even more precious to me.

Despite my insistent research, I could not find any examples involving the Armenians or Levantines living in İzmir. I wanted to commemorate the İzmirian-born Armenian singer, composer, and great lutanist Markos Melkon Amsiberian. So I included in the album a widely known Romaic song "Dervisaki" sung by him. He was born in 1895 in İzmir where he spent his childhood in its unique multicultural atmosphere. Despite his Armenian origin, he recorded hundreds of 78rpm's of Turkish and Greek popular songs in the United States after 1920.

We have worked together with Nezih Özüre and Cengiz Onural in a difficult but also exciting studiorecording process which took a year together; the enthusiastic and sincere contribution of approximately forty professional and amateur musicians, struggles with oneself, struggles with others, tiny resentments, many cab trips from Feriköy to Üsküdar... Exchanges of opinion on prospective repertoires with close friends before the recording process; a tape cassette recorded by Mithat Arsoy in which he played and sang many folk songs for me, nose- deciphering sessions with Ali Fuat Aydın at a Narlıdere house surrounded by orange trees... These are the reflections of the intensive efforts for this album that I still consider to be convicted incomplete...

Izmir has a great place in my heart with its sound and smell. Childhood journeys from Tire by five o'clock train to Izmir that had been impatiently awaited many days before... Street sellers, my first instrument, a toy violin that was bought from Kemeraltı, carried me to the peak of happiness... I had the most beautiful days of my childhood at the Bornova School for the Blind. I had been attached to life with the help of my teacher Ms. Münevver and to music through Mr. Bayram. I first appeared on the stage at the age of 11, at the Efes Hotel. The Karşıyaka boat was a must I used to get a boiled corn and throw the cob into the sea. I enjoyed the sound of its stroke over the sea. That's why I wanted to offer a unique gift to the old city that nourished me as I was growing up.

Many things have been written about the multicultural city of Old Izmir. Unfortunately, the books and albums which presented the rich and complex music tradition that the thousands of year's old city offered with completeness have not been published. I wanted to give a start to the completion of such works with this recollection of Izmir. I wanted the text of the album and studiously prepared fourteen folk songs to be the initial step. I took great care in determining the participating musicians in accordance with the multicultural and original structure of this album.

From now on, it's music's turn to speak for itself. And your turn to open your hearts to the Turks, Rums and Jews of Izmir who lived together for centuries along with their common and diverse characteristics. It's your turn to embrace Gavar Izmir. Enjoy it.

Muammer Ketrancıoğlu
7 September 2007, Istanbul

¹Gavar Izmir: Gavar is an adjective used to define a non-muslim person.
Due to its crowded non-muslim population, Izmir used to be called as Gavar Izmir.

Muammer Ketencođlu

Akordeon ustası Muammer Ketencođlu Trkiye’de çağdaş sanatçılar arasında Rebetiko, Batı Anadolu Folklorü ve Balkan müziğinde en tanınmış isimdir. Ketencođlu, geleneksel müzik alanında dünya ölçüsünde oluşturduğu kariyeri ile uluslararası düzeyde aranan bir sanatçı haline gelmiştir.

1964’te İzmir’de doğdu. Öğrenim gördüğü kökler okullarında iyi bir müzik eğitimi aldı. Akordeon, piyano ve bateri çaldı. İlk albümü “Sevdalı Kıyıları” 1993’te, Rebetiko müziği ile ilgili hazırladığı seçkileri de 1994 ve 1996 yıllarında yayınladı. Ermeni, Gürcü, Azeri ve Orta Asya geleneksel müziklerini içeren dört ayrı kasetten oluşan ve etnomüzikolog kimliğini ortaya koyan “Halklardan Ezgiler” dizisini 1995’te yayınladı.

Köklerini Dođu Avrupa geleneksel müziğinden alıp Amerika’da gelişen Klezmer müziği ile ilgili seçkisi “Klezmer Müziğinin Öncüleri” ise 1995’te dinleyiciyle buluştu.

1996’dan başlayarak hem Ege’den Türkçe ve Rumca halk türküleri, zeybekler ve İzmir tarzı rebetikolar icra ettiği *Muammer Ketencođlu ve Zeybek Topluluğu* hem de *Bir Balkan Yolculuğu Topluluğu* ile Türkiye’de ve yurt dışında pek çok etkinliğe katıldı. 2005 yılında eşzamanlı yürüttüğü projelerine bir yenisini ekledi ve Anadolu’dan kadınlara özgü gizli kalmış kültürü ortaya koyan kadın ağzı türküleri seslendirmek üzere *Muammer Ketencođlu ve Kadın Sesleri Topluluğu*’nu kurdu.

Batı Anadolu geleneğindeki zeybek havalarından oluşan albümü “Karanfilin Moruna”yı Nisan 2001’de, Bir Balkan Yolculuğu Topluluđuyla kaydettiği “Ayde Mori”yi Eylül 2001’de, “Balkan Yolculuğu” albümünü ise Temmuz 2007’de dinleyiciyle buluşturdu. Çeşitli uluslararası toplama albüm projelerinde eserleri yer aldı.

Fotoğraf: Mker Çar

Dünyanın her yanından geleneksel müzikle ilgili yazıları değişik gazete ve dergilerde yayınlanan sanatçı, 1995'ten bu yana her hafta Açık Radyo 94.9'da "Tuna'nın Beri Yanı" adlı programı hazırlayıp sunmaktadır.

The Accordion master Ketencoglu is the most famous name about Rebetiko, Balkan music and folk music of Western Anatolia in Turkey. He became a popular musician in the international music arena with his traditional music career world wide.

He was born in Izmir in 1964. He received a good music training in schools for the blind. He learned to play the accordion, the piano and the drums.

His first album "Sevdalı Kıyılar" was released in 1993. Two Rebetiko compilations "Rebetika" and "Rebetika II" prepared by him appeared in 1994 and 1996.

In 1995 he prepared an anthology, "Halklardan Ezgiler", comprising four albums, each containing folk songs that best represent the traditional music of Armenia, Azerbaijan, Georgia and Central Asian Turkic Republics respectively.

Another anthology compiled by Ketencoglu and produced in 1995 was entitled "Pioneers of the Klezmer Music". The album brought together examples of Klezmer music based mainly on traditional eastern European Jewish music.

As from 1996, he participated in various activities both in Turkey and abroad with his two ensembles; *Muammer Ketencoglu & His Zeybek Ensemble* which performs Greek and Turkish folk songs and Izmir style rebetikos and *The Balkan Journey* which performs folk songs and dance tunes from all over the Balkans. In 2005, he gave a start to his third project *Muammer Ketencoglu & His Women Voices Ensemble* to perform female folk songs from all over Turkey. His three projects perform simultaneously.

Ketencoglu made his second personal album "Karanfilin Moruna" which is composed of West Anatolian zeybek songs and melodies in April 2001. He released "Ayde Mavi" in 2001 and "The Balkan Journey" in 2007 which he made with The Balkan Journey ensemble. He wrote many articles on traditional music from all over the world which were published in many different newspapers and magazines.

From November 1995 on he is the producer and announcer of the program "This Side of Danube" mainly focusing on Balkan music, which is broadcasted every week by the Acik Radyo 94.9 in Istanbul.

ZEHNERLER - ZEYBEKLER

İzmir Türk Halk Müziği

İzmir ili coğrafi konumu nedeniyle büyük ölçüde zeybek kültürünün etkisi altında kalmıştır. Zeybeklik, kökeni, etimolojisi hakkında araştırmacılar tarafından birbirinden farklı görüşler ileri sürülen; kendine özgü kültürüyle varlığını sürdürmüş ilginç bir kurum olarak karşımıza çıkar. 16. yüzyıldan başlayarak özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda, Osmanlı İmparatorluğu'nun idari, siyasi, ekonomik ve sosyal yönden çöküşe geçtiği dönemde, otorite boyluğu, toplumsal eşitsizlikler nedeniyle zeybekliğin tüm Batı Anadolu'da yaşama alanı bulduğu bilinmektedir.

Özellikle 19. yüzyıldan başlayarak Batı Anadolu'da toplumu derinden etkileyen zeybekler, Ege'nin müzik, halk oyunu ve giysi geleneğinin bugünkü temelini oluşturmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte misyonuna tamamlayan zeybeklik kurumu ortadan kalkmışsa da onun yüzlerce yıllık kültürel birikiminin ürünü olan zeybek ezgileri ve oyunları bugün her vesileyle icra edilmektedir. Zeybek oyunlarının birçoğu solo niteliklidir; doğaçlama olarak sergilenirler. (Zeybek bir oyun türü olarak daha çok tek kişilik oyun biçiminde kendini göstermekte, ancak toplu oynanan zeybek oyunlarının varlığına da zaman zaman rastlanmaktadır.) Zeybek ezgilerinin çoğunluğu ise ağırdır ve ritmik yapı bakımından aksaktır. Tempolarına göre veya birim olarak 2'lik, 4'lük ve 8'lik notaların kullanılmasına göre ağır, ağırca ve koral zeybekler olarak sınıflandırılabilirler.

İzmir'de rastlanan zeybek ezgileri incelenecek olursa, ses sahası açısından genelde bir oktavın üzerinde bir sahanın kullanıldığı, karar sesi olarak makamsal yapıları itibarı ile *Rast*, *Düzyayye* *Segah* perdelerinin ağırlıklı olduğu görülür. Ezgiler genellikle yavaş seslerle üretilmiştir. Bu nedenle ikili aralıklar büyük önem taşır. Usul olarak ise 9

zamanlı aksak usullerden {+2+2+2, 2+2+1+} ve 2+1+1+1 birleşimli olanlar yaygındır. Ağır zeybeklerde üçlü grup daha çok başta yer alırken, tempo arttıkça üçlü grup sonda yer almaya başlar. Sözel eşliğin ağırlıkla görülmediği ağır zeybeklerde oyun eşliği esnasında gecikmeli bir icra şekli ortaya çıkar. Ayrıca *çınak* adı verilen {+2+2+2 birleşimli, hareketli ve yumuşak oyun figürlerine uygun 9/4 ve 9/8'lik usullerdeki zeybeklere *kadan zeybeği* denir. Kadan zeybeklerinin sözlerinde sevgiliye övgü, pişmanlık ve sevgiliyle alay etme temaları hakimdir. Zaman zaman ritmik yapı ile zıtlık oluşturan bu durum folklorun eğlence işlevi ile birlikte yerel alışkanlıklar ve tavır ile açıklanabilir. Doğal olarak tüm türküler yöre halkının iştineye, icra etmeye alıştığı ritmik yapıları bünyelerinde karşımıza çıkaracaktır.

İzmir'de zeybek oyunlarına davul-zurna (daha çok açık alanlarda), bağlama ailesi, kaval, kabak kemane ve adına ince çalgı denilen keman, ud ve darbukadan oluşan çalgı topluluklarının eşlik ettiği görülmektedir. Ancak özellikle 20.yüzyılın başından itibaren Bergama ve Ödemiş dolaylarında klarinet, trompet ve saksofon gibi nefesli çalgılar zurnanın yerini almıştır. (Bergama'da 1906 yılına kadar yalnız davul-zurna çalındığı, ancak davul-zurna çalınmasının o zaman kaymakam olan Kemal Bey tarafından yasaklandığı, bunun üzerine davul-zurna yerine klarinet, trompet, zilli davul vb. çalgıların Bergama'ya girdiği söylenmektedir. Öte yandan önceleri askeri banyolarda kullanılan klarinet, daha sonra zurnanın çalınışındaki zorlukların bertaraf edildiğini gören mahalli müzisyenler tarafından da benimsenip kullanılmaya başlanmıştır.) Belli başlı mahalli zurna icracıları merkezde Tepecik'te (Burada hayatlarını devam ettiren müzisyenlerin atalarının aslen Selanik'ten geldikleri, Muğla-Fethiye ve Denizli-Acıpayam üzerinden İzmir'e geçtikleri anlaşılmaktadır.), Menemen ilçesinde Ulukent beldesinde, Torbalı ilçesinde ise Çaybaşı beldesinde bulunmaktadır.

İZMİRLİ İNCİR İŞÇİLERİ - İZMIRIAN FIG WORKERS.

Bölgede zeybek ezgilerinin yanı sıra *güvende*, *bengi*, *semah* ve *mengi* gibi yine oyunlara eşlik eden ezgiler, belli olaylar üzerine yakalanan ağıtlar ile gurbet havalarına da rastlanır. Kurgu, figür, ritm, ezgi, karakter ve giysi açısından zeybek oyunları ile benzerlikler taşıyan güvende ve bengi ağır zeybeklere kıyasla daha hızlı icra edilir. Öte yandan genellikle zeybek oyunları solo icra edilirken güvende ve bengi toplu oynanır.

yalnızca davul-zurna eşliğinde oynanan güvende ve bengi oyunları, son zamanlarda ıera ortamının partilerine göre klarinet ve davul eşliğinde de oynanmaktadır.

Geleneksel müzikleri yönetsel sınırlarla sınıflandırmak mümkün değildir. İzmir ilinin, komşusu olduğu illerin özellikle sınır kesimleriyle ortak, belirli kültürel özelliklere sahip bölgelere ayrıldığı söylenebilir. Kent merkezindeki çokkültürlü yapının yanı sıra kuzeyde Bergama, Menemen, batıda Karaburun, güneyde Menderes, Torbalı, Tire ve Ödemiş ilçeleri kendilerine özgü kültürel farklılaşmalarla ön plana çıkarlar.

Bergama, Kemalpaşa, Doğançay, Altındağ, Bademler, Uzundere, Narlıdere, Naldöken, Bayındır-Yakapınar gibi merkezlerde yaşayan *Tahtacı Alevileri*, müzik, giyim-kuşam ve ritüelle dayalı oyunları ile İzmir'deki kültürel yapıya farklı bir renk katırlar. Semahlarında ise diğer bölgelerde yaşayan Tahtacı Alevilerinin semahlarında da görülen karar perdesi değişimi ayırt edici özellik olarak karşımıza çıkar. Çoğunlukla üç bölümlü olan tahtacı semahlarında, I.derece (Dügah) olarak başlayan karar perdesi, ikinci bölümde III.dereceye (Çargah), üçüncü bölümde ise IV.dereceye (Neva) dönüşmektedir. İki bölümlü olanlarda ise karar perdesi değişimi çoğunlukla I-III ve I-IV jeklinde gerçekleşir. Bu semahlarda usul değişimi çok ender görülür. Tahtacı semahları üpik olarak aksak (9/8) usulündedir. Yine diktar çeken bir başka husus, bitiş cümlesinin serbest jekilde söylenmesidir.

Geleneksel halk müziği açısından oldukça zengin bir il olan İzmir'de bugüne değin birçok derleme, araştırma, inceleme yapılmış ve yayımlanmıştır. Bunların bir bölümü doğrudan İzmir iline yönelik çalışmalardan, bir bölümü de daha genel çalışmalar içinde yer alan bölümlerden oluşur.

Geleneksel halk müziği ürünlerinin derlenmesi konusunda ilk somut çalışmalar 1910'lı yıllardan itibaren gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu alanda ilk derlemenin büyük bir olasılıkla İsmail Hakkı Bey tarafından yapıldığı sanılıyor.

İzmir yöresi halk müziğini belirleme ilk önemli derleme çalışması 1925 yılında Seyfettin ve Sezai Asaf kardeşlerin Darü'l-Elhan (İstanbul Belediye Konservatuvarı) tarafından Batı Anadolu'ya gönderilmeleri üzerine gerçekleştirilmiştir. Toplanan ezgiler 1926 yılında *Yarımuçuru Nazımları* adlı kitapta notalarıyla birlikte yayımlanmıştır.

Darü'l-Elhan'ın düzenlediği gezilerden, 1917 yılında yapılan ve Yusuf Ziya Demircioğlu, Ekrem Besim, Muhiddin Sadak ve Ferruh Arıman'ın katıldığı ikincisinde İzmir ve Ödemiş'e de uğranmıştır. (İzmir'in karışık bir merkez olması nedeniyle anılan ekip İzmir merkezinde türkü toplamayı düşünmemiştir. Öte yandan Manisa'daki hapis hanede bulunan eski bir zeybekten İzmir'in çeşitli ilçelerine ait 10 kadar ezgi alınmıştır.) 1916-1919 yılları arasında Darü'l-Elhan tarafından Anadolu'da gerçekleştirilen dört gezinin sonucunda bir kısmı da İzmir'den toplanan 850 türkü ve ezgi *Anadolu Halk Şarkıları ve Halk Türküleri* adı altında 15 defter halinde yayımlanmıştır.

Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından 1938'de yapılan ve iki grup halinde devam edilen ikinci araştırma gezisinde, Ferit Alnar başkanlığında Cevat Memduh Atlas, Halil Bedii Yönerken, Tahsin Banguoğlu ve teknisyen Ruza Yetişen'den oluşan I. teşkil grubu İzmir ili dahilinde 29 vokal, 19 çalgısal, 35 eşlikli olmak üzere toplam 83 ezgiyi belirlemiştir. Bunlardan 80'i kırık hava, 3'ü uzun havadır. Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından 1917-1952 yılları arasında düzenlenen dokuz derleme gezisinde Anadolu'dan 10.000'e yakın ezgi derlenerek kaydedilmiştir.

Türk Folklor Derneği tarafından 1952'de İzmir-Narlıdere dolaylarında yapılan araştırma ile Tahtacı Alevilerinden dan 40 kadar ezgi plağa alınmıştır.

HACI MUSTAPA VE AKRADAŞLARI
- HACI MUSTAPA ANID-HUB FREKNDI.

Güntümüze kadar geçen süreçte bireysel ve kurumsal olarak derleme çalışmaları devam etmiştir. Özellikle Ege Üniversitesi Devlet Türk Müziği Konservatuarı ile İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü bünyesinde derlemelerin daha sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanmış, İzmir ili başta olmak üzere Ege Bölgesi'ne ilişkin ezgi ve oyun dağarcığı, basla, sesli ve görüntülü olmak üzere yayınlanmıştır.

İzmir yöresine ait TRT Türk Halk Müziği repertuarına girten eser sayısı; 61'i sözlü kırık hava, 35'i çalgısal oyun havası ve 2'si de uzun hava olmak üzere toplam 99'dur.

İzmir kaynaklı Türk halk müziğine emek vermiş bazı müzisyenleri burada anmak gerekir:

İCRACILAR VE KAYNAK KİŞİLER:

A. Zurnacılar: Merkez Tepecik'ten Bekir Onur, İsmet Okyay, Yılmaz Okyay, Seyfi Sezer; Menemen Ulukent'ten Mehmet Ündev, Yıldırım Kalkışlar; Torbalı Çaybaşı'ndan İbrahim Ceylan.

B. Klarnetçiler ve trompetçiler: Bergama'dan Ergün Şenlendirici, Hüsnü Şenlendirici, Hasan Gözetlik, Ferit Benli; Ödemiş'ten Mehmet Ovek, Tire'den Ali Rıza Su, Çingene Yaşar (Yaşar Öztüren).

C. Bağlamacılar: Uzundere'den Ali Tutkaç; Kemalpaşa Çınar'dan İsmail Kuloğlu; Bayındır Yakapınar'dan Muhtarrem Üney; Ödemiş'ten Avni Güler, Hüseyin Fil.

DERLEMEÇİLER:

Muzaffer Sarısözen, İsmet Egeli, Yılmaz İpek, Talip Özkan, Durmuş Yazıcıoğlu, Salih Urhan, Ahmet Günday, Alkan Demirel, Ali Fuat Aydın, Hüseyin Yalınk.

Tüm derlemeler sonucu geleneksel halk müziği alanında oldukça önemli bir hazine ortaya konmuştur. Ancak bu yayımların büyük bir bölümü yalnızca yöresel belirlemeleri

izermekre, halk ezgilerinin ezgisel ve ritmik yapıları, türleri, çalgıları, icra biçimleri açısından sistemli ve çözümlemeli bilgiler sunamamaktadır. Bununla beraber dönemin sınırlı olanaklarıyla yapılan bu belirlemelerin günümüzde yapılacak çalışmalara temel oluşturması bakımından önemli bir işlevi yerine getirdiği de gözardı edilmemelidir.

Ali Faat Aydın

Şubat 2007, İzmir

KAYNAKLAR

1. KABADEMİR, Abdurrahim. *Zeybek Dansları*. Halkbilimi Araştırmaları 1. Kitap. İstanbul-2001;
- KARADEMİR, Abdurrahim. *Dünden Bugüne Zeybekler ve Oyuncuları*. Etker. Haz. Ernal YAVI. Aydın-1991.
- AVCI, A. Haydar. *Zeybeklik ve Zeybekler Tarihi*. İstanbul-2004;
- AVCI, A. Haydar. *Zeybeklik ve Zeybekler - Bir Başkaldırı Geleneğinin Toplumal ve Kültürel Boyutları*. Hückelboren-2001;
- YETKİN, Sabri. *Eğret Etkiler*. İstanbul-1996;
- ÖZTÜRK, O. Murat. *Zeybek Kültürü ve Müziği*. İstanbul-2006;
- AKDOĞU, Omur. *Bir Başkaldırı Öyküsü - Zeybekler - Tarihi-Ezgileri-Dansları*. İzmir-2004;
- KILIŞ, Tuncay. *Anadolu Kültüründe Zeybekler*. Gaziantep-1998.
- YAVUZ, B. Galip. *Zeybekler - Tarihiçeleri, Özellikleri, Türküleri ve Önemli Zeybekleri*. İzmir-2006;
- YAVI, Ernal. *Etker - Kökleri-Eğimleri-Türleri-Dansları-Oyuncuları*. Aydın-1991.
- AKDOĞU, Omur. *Bir Başkaldırı Öyküsü - Zeybekler - Tarihi-Ezgileri-Dansları*. İzmir-2004.
- ÖZTÜRK, O. Murat. *Anadolu Semah Müzikerinin Başlıca Özellikleri Üzerine Gözlemler*. 1. Alevi-Bektaşî Müzik Kültürü Sempozyumu. Ankara-2005.
- MİRZAOĞLU, F. Gülay. "Güdüğü'nün Çerçevesi": *Bir Türkünün Yarattığı Hikayesi Bağlamında Truva, İcra ve Müzikal Yapı*. Türkbilgi 2001/5:86-91. Ankara-2001;
- MİRZAOĞLU, F. Gülay. *Bir Kahramanlık Dansı Bahkânî Beğisi*. Türkbilgi 2004/7:101-108. Ankara-2004.
- ALTINAY, F. Beyhan. *Cumhuriyet Döneminde Türk Halk Müziği*. İzmir-2004.

Turkish Folk Music of Izmir

The province of İzmir is influenced by zeybek culture due to its location. With a system of values based on heroism and social justice, the Zeybeks were bands of armed irregular troops formed to struggle against social inequalities in the later periods of the Ottoman Empire throughout the 18th and 19th centuries. They developed powerful music, dance and costume traditions which spread throughout the Aegean and neighboring regions in a short time. That's why the word zeybek not only stands for armed troops but also refers to a specific folk song and dance form.

The Zeybeks supported the Turkish Army in winning the War for Independence in 1911. After the foundation of the Republic of Turkey, the zeybek troops were disbanded, but zeybek songs and dances, the products of a culture which has survived for hundreds of years, prevail and are still performed at almost every opportunity. Many of the dances are of an individual and solo nature; and largely improvised. (Although zeybek is originally a "solo" dance, we see that some zeybeks are danced collectively.) There are exceptions but the majority are slow and asymmetrical in rhythmic structure.

As in other traditional Turkish folk music tunes, modal (or makam) - based aspects must be taken into account in the zeybek tunes. Within zeybek melodies found in the İzmir area, a pitch range of more than one octave is used. *Rast* (G), *Dügâh* (A) and *Seyâh* (B) pitches are frequently used as the tonic in accordance with the mode. The melodies are usually constructed using adjacent notes. Rhythmic patterns of $\{+2+2+2, 2+2+2+\}$ and $2+2+2+$, constituting an overall 9 beat pattern, are the norm. Slow zeybek pieces (*ağır zeybek*) are usually instrumental and their common pattern is $3+2+2+2$. In cases of dance accompaniment, the musicians play the piece according to the rhythm of the dancer.

That's why the rhythm is changeable.

In contrast to the slower male zeybek dance tunes, a quicker, softer style is used in women's zeybek dance tunes in 1+2+2+2 format. When lyrics are used for these tunes they tend to be compliments to the beloved, regret for his absence or derisive in tone. The melancholic nature of these lyrics would appear to be in conflict with the jaunty nature of the melodies and rhythms used. However, folk music fulfils a recreational function. Besides, sad lyrics coupled with jolly rhythms are just part of the complexity of the tradition, and are tied in with the general expectations of the local people.

In İzmir, zeybek dances performed in public are traditionally accompanied by the zurna (a loud, penetrating relative of the oboe) and davul, a double-sided drum. But since the start of the 20th century, the clarinet and even the trumpet have replaced the zurna especially in the Bergama (Pergamon) and Ödemiş regions. (It is said that in Pergamon musicians used to play only frame drums and zurna until 1906. After the head official Mr. Kemal had prohibited the davul and the zurna, local musicians started to play the clarinette, trumpet, drums with bells in stead. Besides, having seen the easiness in playing the clarinette which used be played in military bands, local musicians preferred to use the clarinette in stead of the zurna.) Elsewhere the bağlama, kaval, kabak kemane and ince çalgı ensembles which consist of oud, the Western violin and hand drum are in evidence. The major local zurna players are found especially in the İzmir-Tepecik (It is said that the ancestors of these musicians immigrated from Thessaloniki and were located in İzmir after following the route of Fethiye, Denizli- Acıpayım.), Menemen-Ulukenet region and in Torbalı-Çaybaşı.

In addition to zeybek dance tunes in the region, there are other music and dance forms such as the *güvendi*, *beşi*, *semah*, *sergi* and *lavantı*. Güvendi and beşi bear some

resemblance to zeybek dances in terms of style, rhythm, melodic character and the costumes worn, but are always faster than the slow zeybeks. Also, male zeybek dances are traditionally performed solo whereas the *bengi* and *güvende* are performed in groups. In the past *bengi* and *güvende* dances were exclusively accompanied by *zurna* and drum but nowadays they are also played on clarinet and drum according to the performance situation.

It is not possible to confine traditional music within municipal borders. However, it could be said that adjacent towns and areas within the province of Izmir share certain cultural features. In Izmir all regional variants can be found. But elsewhere Bergama and Menemen in the north, Karaburun in the west, and the Menderes, Tire and Ödemiş districts in the south manifest specific regional distinctions.

24 A musical construct unique to the Izmir region is heard in the music of the *Tahtacı*-s (a subgroup of the Alevi). The *Tahtacı*s contribute a different flavor to the culture of Izmir with their music, costumes and devotional dance called the *semah*. They can be found in areas such as Bergama, Kemalpaşa, Doğançay, Altındağ, Bademlier, Uzundere, Narlıdere, Naldöken and Bayındır-Yakapınar. The *semah* is usually in three musical parts. The tonic begins on *Düğah* (A) but shifts up a third to *Çargah* (C) in the second section and then again up another tone to a fourth above which is the note *Neva* (D) in the third section. Sometimes the *semah* dance might be restricted to two parts in which the second section can be either the third or fourth above the original tonic (I-III or I-IV). A change of meter in these *semah*s is very rarely observed. Like the *zeybek* dances, the *semah* is in an asymmetrical rhythm, but as an extra twist the end of the song will drop out of a fixed rhythm into a free meter.

Izmir is a city rich in traditional folk music, and many academic studies, research papers, and song collections have been undertaken and published. The first substantial work on the classification of traditional folk music emerged in the 1920s and was probably made by İsmail Hakkı Bey.

The first efforts to classify the folk music of Izmir began when the brothers Seyfettin and Sezai Asaf were sent out to West Anatolia by the Darü'l-Elhan (The Istanbul State Conservatory) in 1925. The scores of melodies they discovered were published in *Yurdumuzun Nefisleri* in 1926.

A second expedition involving Izmir and Odemiş made in 1927, also funded by Darü'l-Elhan, was undertaken by Yusuf Ziya Demircioğlu, Ekrem Besim, Muhiddin Sadak and Ferruh Arsunar.

(As Izmir used to be a cosmopolite city, the group did not collect tunes from the city center. But they collected ten Izmir tunes from an old *zeybek* who was in Manisa prison at that time.) As the result of a total of four expeditions made in Anatolia arranged by Darü'l-Elhan between the years 1926-1929, about 850 melodies were compiled and published in the form of 15 manuscript books entitled *Anadolu Halk Şarkıları ve Halk Türküleri*.

A later research expedition was launched by the Ankara State Conservatory in 1938 and consisted of two groups under the leadership of Ferit Alnar with researchers Cevat Memduh Altar, Halil Bedii Yönetken, Tahsin Banguoğlu and technician Rıza Yetişen. It yielded a total of 83 tunes comprising 29 vocal, 19 instrumental and 35 accompanied tunes. The Turkish Folkloric Association recorded 40 songs and tunes from the *Tahtacı* people in Nağdere - Izmir in 1957.

Between 1947 and 1952, the Ankara State Conservatory arranged a further nine trips as a result of which nearly 10.000 tunes and folk songs from all over Turkey were collected, arranged and recorded.

Both individual and institutional research continues to this day. Ege University is undertaking a systematic program for the classification of folk materials of Izmir and the Aegean region.

The Provincial Cultural Directorate of the city of Izmir, has produced various publications of the lyrics, melodies and dance steps found in Izmir and the Aegean Region for interested members of the non-academic public.

So far 99 pieces, consisting of 62 vocal, 35 instrumental dance tunes and 2 free-rhythm songs, have been taken into the TRT (Turkish Radio and Television Corporation) Turkish Folk Music collection.

Many folk songs and tunes have been collected from Izmir up to the present day. The majority of the above mentioned publications involve mostly simple local information. These publications lack a systematic approach and theoretical analysis. However they will be unique references for advanced studies.

Ali Fuat Aydın

February 2007, Izmir

İZMİRİNİN - Place du Bazas

HİSARÖNÜ KALABALIGI.

"BURADA HIÇBİR TON BASKIN DEĞİLDİR. BURADA DUYULAN
TİM DÜNYANIN SESLERİDİR." - "HERE, NONE OF THE
TONES IS DOMINANT. WHATEVER IS HEARD, IS THE SOUND OF
THE ENTIRE WORLD," A. SIRELIANOS

Izmir Rum Halk Müziğinin Özellikleri Üzerine Notlar

Izmir, binlerce yıldır, Rumlar için bir refah ve mutluluk şehri, bir çekim merkezi olarak algılanmıştır. Yirminci yüzyıl başına dek, Yunanistan'dan, Ege adalarından, Anadolu'nun içlerinden gerçekleşen istikrarlı Rum göçü, Batı Avrupa ile kurulan kültürel ilişkiler ve Osmanlı Türk kültürüyle gerçekleşen kaçınılmaz etkileşim; İzmir'deki Rum halk müziği geleneğinin zenginliğinin ve karmaşıklığının temel üç nedenidir. Adalardan taşınan neçeli şarkı ve danslarla Anadolu'nun daha içlerinden getirilen ağırbaşlı balatlar ve zeybekler bu geleneğin farklı iki yüzünü temsil eder. 14. yüzyıldan başlayarak yanyana yaşamaya başlayan Türkler ve Rumlar'ın makam ve ritim benzerliklerine dayanan bir gelenek oluşturdıklarına söyleyebiliriz. Ancak bu konuyu her iki dilde de söylenmiş az sayıda şarkı ile kavramaya çalışmak oldukça kolaycı ve duygusal bir yol olur. Çünkü her iki müzik geleneğinde de etkileşim kavramıyla açıklanamayacağımız, kültür ve dil farklılıklarından kaynaklanan pek çok özgün halk müziği formu bulunmaktadır.

Izmir'deki Rum halk müziği geleneğini "kıyı bölgesi", "iç bölgeler" ve "Izmir şebir müziği" alt başlıklarında inceleyeceğim.

Kıyı Bölgesi:

Izmir ve çevresi Rum folkloruyla ilgili kaynakları incelediğimizde, Türkçe'de bölge adı olarak tam karşılığı bulunmayan Eritrea'nın oldukça baskın olduğunu görüyoruz. Çeşme, Alaçatı, Urla, Sefirhisar ve Karaburun'u kapsayan bu bölge, 1910'lara dek tarımda en yeni üretim tekniklerini kullanan zengin bir tarım toplumunu barındırmakta

birlikte, aynı başındaki İzmir'de olup biren kültürel ve günlük hayata dair yenilikleri de izleyen çağdaş bir görünümdeydi. İç Ege'yi de kapsayan ve Rumlarca "Küçük Asya" olarak adlandırılan coğrafya içinde sayıca en çok türkü ve dans, Yunanistan'da, Eritrea denen bölgeden giden göçmenlerden toplanmıştır. 1907'den başlayarak pek çok etnomüzikolog gerek doğrudan Eritrea'dan, gerekse Yunanistan'a göçmüş Eritrea göçmenlerinden pek çok türkü ve dans ezgisi kaydetmiş, notaya almıştır.

Kıyı bölgesinin müzik kültürü, adalardan zaman içinde gerçekleşmiş göçler ve yine adalara coğrafi yakınlıktan ötürü İzmir'i diğer bölgelerine kıyasla ada müzik kültürüyle akrabadır. Bundan ötürü Ege adalarında olduğu gibi, şarkılara, özellikle de dans havalarına keman ve santur eşlik eder. Ayak figürlerinin baskın olduğu *baló*, dansçıların birbirine mendillerle tutunarak oynadıkları *ağır sırtó*, eller serbest olarak ada havaları tarzında neçeli şekilde oynanan hızlı bir sırtó olan *alerítika*, ağır ya da hızlı *kanóp kanonları*, yüz yüze oynanan *karpíttomalar* ve kuşkusuz *zeybekler* bölgenin başlıca dans ve şarkı repertuarını oluşturur. Keman ve santurdan daha da yaygın olarak, şarkılara tumbeki ya da tumbi dedikleri, bildiğimiz dümbelek ya da tava (tavades) eşlik ederdi. Hatta izleyicileri eğlendirmek için maskaraların da sık sık getirildiği büyük şenliklerde tepsi de ritim sazı olarak kullanılırdı. Toprak dümbelekler genellikle Eritrea'da yapılır, zaman zaman da Menemen'den getirilirdi. Bölgede konu ve form itibarıyla pek çok çeşit şarkı bulunur; eski sanat boyu ve akıncı şarkıları (Akritika), bilinen halk şarkıları temalarında uzun hikayeli şarkılar, düğün şarkıları, ağular, ninniler, çocuk tekerlemeleri, aşk şarkıları ve dini takvimle bağlantılı şarkılar. Bir Alaçatı "Ballo" su olan "Ela na se Filiso" (Gel Seni Bir Öpeyim) şarkısına eşlik eden dansta, herkes "rapsi" ya da "tümbelek"le bu şarkının ritmine katılır, bütün gece süren eğlence boyunca dans edilirdi. Bu arada çocukken annemden duyduğum ninninin, Eritrea göçmeni Cleonike Tzoanaki'nin (Bölgenin müziğini günümüze taşıyan en son amatör müzisyendir;

İZMİRLİ RUM ERKEĞİ, İZMİRLİ RUM KIZI
- İZMİRLİ RUM ERKEĞİ, İZMİRLİ RUM KIZI

dümbeleşti ve sesi ile pek çok kaydı bulunmaktadır.) sesinden kaydedilmiş bir ninni ile aynı ezgiye sahip olduğunu yıllar önce yaşantıyla fark ettiğimde içim canmıştı. Eritrea şarkılarında mitolojik ve pagan öğelere oldukça sık rastlanır. Kadınlar arasında düzenlenen çeşitli toplantılarda doğaçlama mani söyleme geleneği vardı. Eritrea'da Paskalya Salısından yaz gelene dek sürdürülen "lembi" (kayık) geleneğine göre gençler ağaç dallarından sarkıtıkları organlardan yaptıkları bir salıncakta sallanırken halk şarkıları söylerlerdi. Aşk, okul, bahar, kahramanlık şarkılarının yanı sıra dönemin popüler şarkıları da lembi arasında söylenirdi.

İÇ BÖLGELER:

İzmir'in iç bölgelerinde, yapılan incelemelerin daha az olmasına karşın Ege'ye özgü zeybek havalarının kıyı bölgelere göre daha baskın olduğunu söylemek olasıdır. İzmir'in kıyıdan uzak kasaba ve köylerinde, hem sayıları daha az olan, hem de İzmir geleneğinden doğal nedenlerle daha uzak düşen Rumlar, hayatın her alanında Türklerle çok daha yoğun etkileşime girmişlerdi. Türkler ve Rumlar yine büyük ölçüde birlikte yaratıkları Ege'nin müziğini; ağır karakterli balatlar ile zeybek havalarını beraber kucakladılar. Her iki toplumun kendi zeybek havalarının yanı sıra kimi zeybekler hem Türkçe hem Rumca söylendi. Bazı eski zeybek havaları Rumca sözler yazılarak *Zmirneiko* (Zmirneiko, İzmir kaynaklı halk türküleri, şehir şarkıları ve Rebetikonun ilk dönemde bestelenmiş örneklerini kapsayan bir kavramdır.) dağarcığına girdi. Çok bilinen örnekleri bir kenara bırakarak, örneğin "Ben susadım, su isterim" sözleriyle başlayan Aydın zeybeği, "Enasthapos i se mangas" adıyla en sevilen İzmir Rum şarkıları arasına girmişti; hatta bugün bile sevilerek icra edilmektedir.

Mübadele sonrasında İzmir Rum halk şarkıları ile ilgili ilk derlemeler, Yunanistan'da 1928'de temsilati atılan *Küçük Aca Araştırmaları Enstitüsü* tarafından 1930'lu yılların başında yapılmıştır. Melpo ve Octave Merlier tarafından kurulan bu enstitü,

Anadolu'nun her yanından göçen Rum mübadillerden yüzlerce türkü toplanmıştır. Ardından 50'li yıllarda Simon Karas'ın çalışmaları ve 70'li yıllardan itibaren şarkıcı, araştırmacı Demna Samin'nun ve Likreon Hellenidon kurumunun yaptığı derlemeler hem İzmir hem de genel olarak Anadolu Rum halk şarkıları ile ilgili doyurucu bir kaynak oluşturmıştır.

İZMİR ŞEHİR ŞARKILARI

İzmir şehir şarkılarıyla ilgili bilinen ilk derleme Fransız besteci, etnomüzikolog Louis-Albert Bourgault-Ducoudray (1840-1910) tarafından 1870'de yapılmıştır. Toplanan elli kadar şarkının kimi Eritrea'dan ya da Aydın'dan İzmir'e geçmişse de büyük kısmı köklü bir şehrin oturaklı havasını ve kültürel tamamlanmışlığını gösteren özelliktedir. Bildiğimiz Osmanlı sazları eşliğinde söylenen ve 1924'ten itibaren bütün Yunanistan'ı fetheden rebetiko şarkılarının öncülü idi bu eski İzmir şehir şarkıları. Bir yanı sıra Eritrea'da olduğu gibi kaygısız ada havalarının neşesini taşıırken diğer yanı sıra dokunaklı Anadolu duyarlılığını içeren ikili bir nitelik gösteriyordu. Burada *Tabalakşotika* formundan da söz etmek gerekir: Kabaca sanatlı gazeller olarak nitelendirebileceğimiz bu form, sonradan azzane olarak adlandırılacak gazellerin öncüsüdür. Mücadele ile başta Midilli olmak üzere çevre adalara taşınmıştır. 1920'den önce yüzbinlerce Rum'un yaşadığı bu renkli şehir hayatında aklımıza gelen ve gelmeyen her ayrıntı bir aradadır. Bu yıllarda İzmir'de pek çok profesyonel müzik topluluğu bulunmaktaydı. İç Ege'den taşınmış köy türkülerıyla, şehirlî kimliği baskın sanatlı şarkılar; büyüklük, dekor ve sesleri içki türlerine göre adları değişen mekanlarda akşamüstlerinden başlayarak çalınıp söylenirdi. 20. yüzyıl başında belki de İstanbul'dan daha yaygın olarak görülen ve *Estudiantin* (Öğrenciler) olarak adlandırılan müzik toplulukları çok yaygındı. Pek çok mandolin ve gitardan oluşan *Estudiantin* toplulukları, daha çok Avrupa'da o günlerde sevilen şarkı ya da ezgileri çalarlar ya da

1912 YANGININDA
TAMAMEN YANAN FRENE
SOKAĞI - FRANE STREET,
WHICH WAS TOTALLY BURNED
DOWN IN THE 1912 FIRE.

benzeri etkileri taşıyan popüler Rumca şarkılar seslendirislerdi. Zaman zaman halk egzilerini taş plaklara kaydetmiş olsalar da genel olarak bu grupların seçkin beğeniyi temsil ettiğini söyleyebiliriz.

Özetle, yüzyıl başında İzmir'de Türk, Rum, Ermeni, Yahudi, Levanten ve çingene müzisyenlerin birlikte boy gösterdiği, hayal edilmesi kolay olmayan çok zengin bir eğlence hayatı ve gelişmiş bir müzik kültürü vardı.

Pek çok İzmir şehir şarkısı, çok sevilen Türk ezgileri ve bazı halk türküleri, aşağıda sayacağımız birçok İzmirli müzisyen tarafından hem mübadeleden önce hem de mübadele ile Yunanistan'a taşınmıştır. 1924 yılında taş plak endüstrisinin Yunanistan'a gelmesiyle kısa zamanda Zmyrneiko adı verilen İzmir havaları büyük beğeni topladı. Başta İzmirli müzisyen Panagiotis Tundas ve İstanbullu Kostas Skarvelis olmak üzere birçok Anadolu Rum müzisyen, plak endüstrisinde kilit noktalarda görev aldılar; Columbia, His Master's Voice gibi ünlü şirketlerde müdürlük ve müzik danışmanlığı yaptılar. Bu durum onlara Yunanistan'daki müzik beğenisini doğrudan belirleme olanağı sağlıyordu. Bu sayede *İzmir tarzı Rebetika* furyası 1935'lere kadar sürdü. İzmir tarzı rebetiko şarkılarının İzmirli unutulmaz bestecilerinden bazılarını burada analım: Evangelos Papazoglu, Panagiotis Tundas, Kostas Rukonas, Kostas Karipis, Stefanos Vezos, Konstantinos Nuros.

Şimdi iki halkı birbirinden koparan, anımsanması dehşet verici, unutulması güç olayların üzerinden yıllar geçmişken İzmir müziği, Yunanistan'da, Türkiye'de olduğundan daha canlı. 20. yüzyılın başından bu yana İzmir Rum şarkıları Yunan müziğinin evriminde önemli rol oynamıştır.

Yunanistan'da Yeni İzmir'de, Yeni Efes'te, Yeni Foça'da, Yeni Halikarnas'ta, Yeni Menemen'de ve Yeni Eritrea'da onlarca yıldır faaliyet gösteren göçmen derneklerinden

yetişen amatör, profesyonel birçok müzisyen, gündemdeki farklılaşan müzik beğenilerine karşın, İzmir dans havalarını ve şarkılarını sahnelere taşıyor.

Eminim bazı gençler, uduyla eski Anadolu türküleri söyleyen Andonis Anagnostu'nun (1919-1985) sesiyle köklerini arıyorlar ve bazı kadınlar çocuklarını annemin bana söylediği ninniyle uyutuyorlar.

1990'lara kadar kökü Anadolu olan Rum halk türkülerini adetsi unutmuştu. Bu yıllarda ülkemizde rebetikonun keşfedilmesi sayesinde bazı İzmir şarkıları da günümüz Türk dinleyicisine ulaşabildi. 1995 ve 1996 yıllarında *Kalan Müzik'ten* yayınladığım iki *Rebetika* seçkisinde (*Rebetika, Rebetika 2*) çok sayıda İzmir tarzı rebetiko örneğine yer vermiştim. Bu şarkılar pek çok Türk müzisyeni tarafından konser salonlarında ve tavernalarda icra edilmeye başlandı. Bu albüm Gavur İzmir algısının çini doldurmayı, 1922 öncesinin çokkültürlü İzmir'ini anımsatmayı ve yaşatmayı amaçlamaktadır.

Muammer Keteoğlu
22 Ekim 2007, İstanbul

1911'DEN İZMİR'DEN GÖNDERİLDİĞİ ANLAŞILAN BİR
KARTPOSTALDA OKUMACI KIZLAR - CARPET WEAVING
GIRLS ON A POSTCARD POSTED FROM İZMİR IN 1911.

Notes on Izmir Rum Folk Music

For thousands of years, Izmir had been the city of happiness, prosperity and attraction center for the Rums. Steady Rum migration from Greece, the Aegean islands and central Anatolia until the beginning of 20th Century, cultural relations with Western Europe, and inevitable interaction with Ottoman Turkish culture are the three major reasons for the richness and complexity of Rum folk music tradition. Joyful songs and dances were brought from the islands, while dignified ballads and zeybeks represent the contrasting scales of the tradition. We can affirm that the Turks and Rums who had lived together since the 14th Century mutually established a musical tradition based on shared tunes and rhythms. It would be too difficult and too emotional to try to understand this theme through the innumerable songs that have been sung in both languages; as in both music traditions there are some aspects that cannot be explained by the idea of interaction due to the existence of many genuine folk music forms originating from culture as well as language differences.

I will roughly analyze the Rum folk music tradition in Izmir under the subtitles of "coastal region", "inland" and "urban music of Izmir":

COASTAL REGION:

When we take a look at Rum folklore in and around Izmir, we see that *Eritryva*, which does not have an exact meaning in Turkish as a region, was commonly used to describe the area west of Izmir. Until 1910's a prosperous agricultural society that used modern production techniques was located around the Eritryva region that included Çeşme,

Alaçan, Urla, Seferihisar and Karaburun and functioned as a modern community by following up the cultural daily events in nearby Izmir. Numerous songs and dances were collected from the wide area which also includes inland from the Aegean that is called "Asia Minor" by Rums, from the emigrants who left Eritrea. Since 1907, many ethnomusicologists recorded many songs and dance melodies either directly from Eritrea or through the Eritrean emigrants living in Greece.

Eventually, music culture of the region had established a close relationship with the migration from the islands. Due to the geographical closeness of Izmir with the islands, it was more familiar with island music culture than the other regions. Therefore violin and santur accompanied the songs and especially the dances as it is in the Aegean islands.

The song and dance repertoire of the region is composed of *ballar* which have dominant foot figures; *slow pyra* which are danced by holding each others' handkerchiefs; a fast kind of *syro alestika* which is danced in a cheerful island style, with hands free; *slow and fast hasapiter*; face to face danced *karrilamar* and of course *zeybekikos*.

More common than the violin and the santur, a kind of a percussion called *tumbeki* or *tumbi* or a pan called *tavades* would accompany the songs. They even played "trays" in big festive gatherings where clowns were brought to entertain the public.

Tumbekia, made of earth, used to be made mostly in Eritrea; occasionally, they would bring some *tumbekis* from Menemen.

This region has songs in many forms on various subjects, such as raider songs and old frontier songs called *Akratika*; as well as songs relating long stories on common folk song rhymes; wedding songs; laments; lullabies; nursery rhymes; love songs and religious songs. I was deeply touched when I discovered that a lullaby sung by my mother was

melodically the same as a lullaby sung by an amateur musician, Cleonike Tzouanaki, who was an immigrant of Eritrea.

Eritrean songs include many mythological and pagan elements. In gatherings organised for women, it was customary to make up impromptu rhymes. Another custom followed in Eritrea from Easter Tuesday until summertime was called "lambi" (from *Leavos*, *lambi*: a boat). Young girls and boys would sit on a *lambi* - a swing made by hanging ropes from tree branches- and sing folk songs, love songs, school songs, popular songs, spring songs or patriotic songs while swinging.

INLAND:

Although there has been less research on inland areas around Izmir, we see that *zeybek* is more dominant in inland areas than in the coastal region. Fewer Rums lived in villages and towns outside of Izmir and thus they were distinguished from Rum influenced by the Izmir tradition because they had a much higher rate of interaction with local Turks. Turks and Rums together embraced slow ballads and *zeybekikos*. Along with the *zeybekis* belonging to each community, some of the *zeybekis* were sung in both Turkish and Greek. For some old *zeybekis*, Greek lyrics were written so they became a part of the *Zmúneika* repertory. If we leave the well known examples aside, we can talk about an *Aydin zeybek* that begins with the lyrics, "Ben susadim, su isterim (I'm thirsty, I want some water)", Under the title of "Ematha pos ise mangas" it had been listed with beloved Izmir Greek songs; even today it is performed with great joy. The first compilations of Izmir Rum songs after the Population Exchange were carried out by the *Asia Minor Research Institute* established during 1928 in Greece. Melpo and Octave Merlier established the institute and collected hundreds of folk songs from the Rum immigrants who came from all around Anatolia. These were joined later on, during the

50's by the studies of Simon Karas and during the 70's by the work of singer and scholar Donna Samiou and the compilations of Lykeon Hellenidon. And this whole body of work constituted a comprehensive base of Izmir and Anatolian Rum folk songs in general.

URBAN MUSIC OF IZMIR:

The first known compilation of urban music of Izmir was carried out by a Frenchman, composer, ethnomusicologist Louis-Albert Bourgault-Ducoudray (1840-1910) during the 1870's. Although some of the collected songs were passed to Izmir from Eritheea and/or Aydin, the characteristics of the majority of songs reflect the unique culture of this well-established city. These old urban songs of Izmir, sung to the accompaniment of common Ottoman instruments (lute, kemenche, kanna, violin, bells and other percussion instruments) were pioneers of the rebetiko song genre which conquered all of Greece beginning from 1924. They had a dual characteristic which included both an Anatolian delicacy and the joy of buoyant island tunes commonly found in Eritheea. We should mention the form *Tabakaniotiko* right here. This form which can be defined roughly as artistic gazel, was the precursor of *amane*. *Tabakaniotiko* form, transferred first to Mitillini (Lesbos) and to other islands nearby with the Population Exchange.

In this amusing city life of hundreds of thousands Rums before 1910, every detail, remembered or not, was together. During those years many professional music ensembles were located in Izmir. The folk songs brought from inland Aegean villages as well as the ones identified with the grandeur of the city, were sung starting in the afternoon at places that were called by various names depending on their grandeur, decoration, and according to the drinks that they sold. At the beginning of 20th century, music ensembles called *Estudiantin* (Students) were widespread in Izmir more than in Istanbul. *Estudiantin* ensembles consisted of many mandolins and guitars and they used

İZMİR TİYATROSU'NDA VERDİ'NİN RIGOLETTA OPERA'SI'Nİ İZLEYENLER, 1917 - THE AUDIENCE AT VERDI'S OPERA RIGOLETTO PERFORMED AT THE THEATRE OF SMYRNA, 1917

to play popular European songs or Rum songs carrying the same influences. Although they had recorded some of the folk songs from time to time, in general they had represented an elitist taste.

In short, at the beginning of the century, there was a well developed musical culture along with a rich entertainment life, not easily visualised, performed by Izmir Turks, Rums, Armenians, Jews, Levantines and Gypsy (Roma) musicians.

Many of the urban songs of Izmir, the best loved Turkish melodies and some of the folk songs, were carried to Greece before and after the Population Exchange by many musicians from Izmir. Shortly after the introduction of the recording industry in Greece in 1924, songs of Izmir called *Zmyrnikos*, had attracted much attention. Pioneering Izmirian musician Panagiotis Tundas and Kostas Skarvelis from Istanbul along with many Anatolian Rum musicians held key posts in the Greek record industry. They worked as managers and music consultants for well known companies such as Columbia and RCA Victor (His Master's Voice). The situation provided them the opportunity to shape the taste of music in Greece. Thousands of Izmir-style rebetikos were recorded on 78's. Thus *Izmir-style rebetikos* continued until the mid-1930's. Lex's remember some of the unforgettable composers of rebetiko from Izmir: Evangelos Papazoglou, Panagiotis Tundas, Kostas Rukonas, Kostas Karipis, Stefanos Vexos, Konstantinos Nuros.

Now, as many decades have passed separating us from the terrifying events that are hard to forget resulting in the splitting of two societies, the music of Izmir has become more alive in Greece. Since the beginning of the 20th Century, Greek folk music of Izmir played an important role in the evolution of contemporary Greek music.

Many immigrant associations, in New Izmir, New Ephesus, New Phocia, New Halicarnassus and New Erithrea in Greece, have been active for decades bringing forth the dances and songs of Izmir onto stages of amateur and professional musicians, despite changing music taste.

I am sure some young Greeks look for their roots through the voice of Andonis Anagnostis (1919-1985) who sang Anatolian folk songs with his lute; or perhaps some women put their children to sleep with the lullabies that my mother used to sing to me.

We had almost forgotten the Rum folk songs which originated from Anatolia until the 1990's. As rebetiko was rediscovered in our country in those days, the songs of Izmir have finally reached today's Turkish audience. Many Izmir-style rebetiko examples can be found in two Rebetiko CD compilations prepared by me (*Rebetika* and *Rebetika II*), and released by Kalan Music. These songs are now performed by many Turkish musicians in concert halls and taverna. This album is meant to complete the image of "Gavur Izmir", reminding and bringing to life the multicultural Izmir prior to 1922.

Muammer Ketencoglu
22 October 2007, Istanbul

İZMİRLİ YAHUDİ KADINLAR, OSMANLI DÖNEMİ
- IZMIRIAN JEWISH WOMEN, OTTOMAN PERIOD.

İzmir Yahudi Tarihi ve Müziği

Yahudilerin, Anadolu'nun Ege Bölgesi'ndeki varlığı İ.Ö. 1. yüzyıla dayanır. Bu döneme tarihlenen belgelerden, Yehuda'nın Roma himayesindeki kralı Horkanus'un, Küçük Asya'nın Roma valisi Donabella'ya bir mektup yazarak orada yaşayan Yahudiler için bazı haklar talep ettiği; bunun üzerine de valinin, Asya'nın en önemli kenti Efes yönetimine bu talepleri bildirdiği anlaşılmaktadır. Bu belgelerden o dönemde Dinar, Edremit ve Bergama'da Yahudi topluluklarının yaşadığını anlıyoruz.

Selçuklu döneminde Anadolu'da çeşitli yerleşim yerlerinde Bizans zulmünden kaçarak Selçukluların daha yumuşak siyasetine sığındıkları anlaşılan Yahudi topluluklarının varlık gösterdiği biliniyor. Avram Galante'ye göre; Milas kentinde bulunan, üzerinde İbraniçe yazıların olduğu Ortaçağ'a ait mezar taşları ve Gümüşlü'de bulunan Çifti Kalesi, Selçuklu dönemindeki Yahudi yaşamına dair folklorik verilerin varlığını işaret eder.

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk yıllarında Anadolu'da 1600 yıldan beri yaşamakta olan Yahudi topluluklarından birçoğu, Anadolu'nun Bizans'tan Türklere geçtiği ilk yıllarda çıkan savaşlar sırasında diğer halklarla birlikte göç etmiştir. Tarihiçi Siomo Rozanes'e göre bu dönemde gerçekleşen göçlerin ardından Osmanlı hükümdarları, bir ilerigörürlük göstererek savaşlar sırasında kaçan halkların ve özellikle de Yahudilerin geri dönmelerini sağlamışlardır. Yahudilerin ticaret, sanayi, maliye, idare, sanat ve bilim alanında yetişmiş iş gücünün kuruluş aşamasındaki İmparatorluğun temellerinin sağlamlaştırılmasında yararlı olacağı görüşü bu kararın alınmasında önemli bir etken olmuştur.

I. Mehmet zamanında (1413-1418) İzmir imparatorluk topraklarına dahil edilmiştir. Rozanes'e göre sonraları önemli bir merkez haline gelecek olan İzmir'de, o sıralarda fazla Yahudi yaşamıyordu. Yahudi toplulukları diğer Osmanlı kentlerine olduğu gibi İzmir'e de yerleşmeye başladılar. 1492'de İspanya'dan kovulan İberya Yahudilerinin önemli bir bölümü Osmanlı'ya sığındı. II. Beyazıt bu Yahudiler ile çok zengin bir kültür birikiminin taşınacağını düşünmüş ve düşüncelerinde yanılmamıştır. Yahudiler, Osmanlı topraklarında önemli sanayiler kurdular, özellikle top ve silah imalatında Osmanlı ordusunun en önemli desteği haline geldiler. Tekstil, boyama ve dokuma konusunda yetişmiş iş gücü birçok yenilikleri de beraberinde getirdi. Ayrıca Türk devletine ilk kez matbaayı soktular. İspanya'da iken yüksek görevlerde bulunmuş olanlar derhal saraya alındılar ve Osmanlı maliye ve dış işlerinde söz sahibi oldular. Tıp doktorları da önemli görevlerde bulundular.

16. İberya Yahudilerinin Ege'ye göçü öncelikle Manisa, Tire, Urla gibi kentlere olmuştur. 16. yüzyılda İzmir henüz küçük bir yerleşim merkezi idi. 17. yüzyılda önemli bir liman kenti haline gelince Avrupalıların İzmir'e olan ilgisi artmış, kısa zamanda buraya konsolosluklar açılmıştır. O yıllarda yabancı dil bilen Yahudiler tımarlık, toptancılık, konsolosluk ve gümrük idarelerinde tercümanlık gibi görevler almışlardır. 1491'de David ve Samuel İbn Nahmias kardeşlerin İstanbul'da kurdukları İbrani matbaasından sonra, 17. yüzyılda Yona Ben Yaakov Eskenazi İstanbul matbaasının bir şubesi de İzmir'de açmış ve bu matbaada İsrail, Rodos, Mısır ve Irak Yahudi toplumlarından gönderilen önemli el yazmaları basılmıştır. 1728'de ilk Türk matbaası kurulduğunda harfler bu matbaanın dokümanesinde hazırlanmıştır.

17. yüzyıl İzmir'in en parlak dönemidir. Bu yüzyılda birçok düşünür ve din adamı yetişmiş; kentin Yahudi nüfusu hızla çoğalmış; tüccar, sanayici ve özellikle tıp doktorlarının sayısı artmıştır. İzmirli Yahudi tüccarlar Balkanlar'dan Üzakdoğu'ya

KORDON (BELLE-VUE), 1890'LAR - BELLE-VUE, 1910'YA.

kadar birçok ülke ile ticari ilişkiler kurmuşlar ve imparatorluk ekonomisine önemli katkılarda bulunmuşlardır. 1688 yılındaki deprem ve Sabetay Sevi olayı İzmir'deki Yahudi toplumunun çöküşünü hazırlayan iki önemli etkidir. Özellikle sahte mesih Sabetay Sevi olayı imparatorluğun ticari damarlarını tıkayan önemli bir etken haline geldi. Sevi'nin en coşkulu günlerinde toplum bundan etkilendi, ticari ve sosyal faaliyetler durma noktasına geldi. Yahudi cemaati kararsızlık içinde gelişmelerin sonucunu beklemeye koyuldu. Sevi, İzmir'den uzaklaştırdıktan sonra cemaat yaşamı bir ölçüde normale döndü ve akım tarihsel olarak sonra ekonomik ve sosyal yaşamı eskisine dönmeğe başladı.

17. yüzyılda Selanik ve İstanbul Yahudi toplumu genel daraklama havasına ayak uydurmaya çalışırken İzmir, bir "sanayi ve ticaret patlaması" yaşamıştır. Birçok merkezden Yahudi ailesi, daha verimli bir yaşam için İzmir'e göç etmiştir. 18. yüzyılda da devam eden bu gelişmelerin yanısıra Yahudi toplumunun belirli bir bölümünün sefalet içinde olduğu, kötü yaşam koşulları, salgın hastalıklar ve yangınlara toplum üzerinde olumsuz etki yarattığı tarihçiler Aron Rodrigue ve Ester Benbasa tarafından dile getirilmiştir.

Türkiye'de Yahudi gazeteciliği daha çok Ladino dili yönünde gelişmiş ve yükselmesi de toplumun bu dili konuştuğu döneme rastlamıştır. 20. yüzyılın ortalarında Türkçe'nin Yahudiler arasında yaygınlaşması ile ülkedeki Ladino basını gerilemiştir. Ladino dilindeki ilk süreli yayın İzmir'de 1842'de çıkan "La Buena Esperanza" adlı dergi olmuştur. Daha sonraları bunları İstanbul'da çıkan dergi ve gazeteler takip etmiştir.

Kurtuluş Savaşı yıllarında Yahudiler Türklere sadık kalmış, kurumları, resmi temsilci ve yöneticileri Türk çıkarlarına göre hareket etmişler ve Yunanlılarla işbirliği yapmaktan kaçınmışlardır. Trakya ve Batı Anadolu'daki Yunan işgali sırasında, bu bölgeleri

Yunanistan'a ilhak ettirmek isteyen Rumlar, Yahudilere çeşitli baskılarda bulunmuşlardır. İzmir ve Ege'nin işgalinde Türklere ve Yahudilere arasında görülen dayanışma ve ortak tutum son derece değerlidir. İzmir, Söke ve Bergama'da bu dayanışmaya örnek teşkil edecek birçok olay gerçekleşmiştir. Savaşın ardından birçok kent ve kasaba harap olmuş, iktisadi alt yapı yok edilmişti. Yunanlılar çekilirken köy, kasaba ve kentleri yakıp yıkmışlardı. Yaklaşık on beş bin Yahudi bütünü varlığını ve evlerini kaybetti ve İzmir'e sığındı. Tümünüyle bölgeden ayrılmış olan eski Aydın, Nazilli ve Denizli Yahudi halkı savaşın sonra hiç geri dönmeler. Manisa, Tire, Milas, Turgutlu ve Bergama'da ise küçük Yahudi toplulukları kalmış. Evsiz barksız kalmış ve İzmir'e sığınmış olan on beş bin Yahudi okul, havra ve sokaklarda sefalet içinde barınmak zorunda kaldı. Belli bir kısmı ise deniz aşırı ülkelere göç etti. Geriye kalanların toparlanmaları zaman alırken de bölgeden Ermenilerin ve Rumların ayrılması ile ticaretin orta kesiminde doğan boşluktan yararlanarak 1910 ve 1920'lerde Türkiye'nin iktisadi hayatında önemli bir rol almaya bildiler. O yıllarda 40.000 olan İzmir Yahudi nüfusu (El Tiempo gazetesinin gayri resmi kayıtlarına göre) günümüzde 1700 civarındadır. Bugün, Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişimiyle birlikte, Yahudiler yalnız ticaret alanında değil teknoloji, bilim ve sanat alanında da önemli bir yere sahiptirler.

İzmir Yahudileri'nin dili, Türkiye'nin diğer bölgelerindeki Yahudilerin büyük kısmının konuştuğu dil olan *Ladino* veya bir başka deyişle *Judeo-Espanol*'dur. Bu dil İberya'dan günümüze taşınabilmiş ve yüzyıllardır korunabilmiş olan antik İspanyolca temeline dayanan özgün bir dildir. Ladino dilinde söylenen fıkırlar Sefarad kültürünün en önemli öğelerindedir. *Romanı* geleneği, tapınan kültürel değerlerin en belirgin olanıdır. Bu gelenek yüzyıllar boyunca kulaktan kulağa aktarılarak ve heraberinde farklı lezzetleri de oluşturarak günümüze ulaşmıştır. Bu çalışmada örneğini sunduğumuz "Alma Miya" adlı fıkırı romanı geleneğine aittir. Ortaçağ döneminin romanları

İSTİKLÂL SAVAŞI'NIN ARDINDAN MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'Ü
KARŞILAYAN İZMİRLİ YAHUDİLER - ISMIRIAN JEWS
WELCOMING MUSTAFA KEMAL ATATÜRK AFTER THE
WAR FOR INDEPENDENCE

günümüzde İspanya'da hemen hemen unutulmuş olmasına karşın, Yahudiler bu kültürü kendi öz kültürleri gibi özümsemişler ve geleneklerine olan bağlılıklarından kuşaktan kuşağa aktararak günümüze gelmesini sağlamışlardır. Bu romanlar geleneksel İspanyol halk baladlarına verilen adla "Romances" olarak tanımlanır. Epik şiirleri andırsalar da, aslında müzik eşliğinde söylenen kısa dramatik anlatılar ve hikayeler bürünüdür. Bu hikayeler genellikle saray hikayeleridir ve prenslerin, şövalyelerin aşk serüvenlerini konu edinir. Genellikle tek bölümlük eğisel nakaratlardan oluşan Ortaçağ romanlarında, farkların eğisel yapısından çok hikayesinin ön plana çıktığı görülür. Bu yönü ile devamlı tekrar eden ve dinleyeni bu tekrar ile adeta hayaller alemine sokan bir ruha sahiptirler. Bu yapılanmadan dolayı, annelerin söylemeyi tercih ettiği ninniler hep Sefarad romanları olmuştur. Tarihsel süreçte elbette bu romanlar da göç ettikleri yörelerin kültürlerinden etkilenmiş ve albümdeki Alma Miya adlı romanında olduğu gibi farklı nispete bürünmüştür. Bu çalışmanın ikinci Sefarad farkı örneği olan "En Este Mundo" ise bir *Luznia* örneğidir. Kamika, İspanya kökenli olmayıp toplumun yaşadığı yörelerden etkilenerek oluşturduğu veya Ladino diline uyarladığı farkı formudur. Bu örneğin de anlaşılacağı üzere aynı eği bu bölgelerde yaşamış birbirine yakın kültürler tarafından farklı farklı dillerde seslendirilmiştir.

Sefarad müziğinin kökensel özellikleri ile ilgili ancak 1900'ü yılların başında yayınlanmış taş plak kayıtlarından fikir edinebiliriz. Bu tarihten önceki müzikal yapı ile ilgili rüm görüşler uzari olmaktan öteye gidemez. Bu taş plakların pek çoğu günümüze ulaşmıştır. 1905'teki ilk Sefarad plak kaydı gerçekleştiren Hayim Yapacı Efendi'den yaklaşık 20 yıl sonra, yaptığı kayıtlarla görkemli bir ses tekniğine sahip olan İzmirli İshak Algazi gelir. İshak Algazi, Sefarad dünyasındaki en önemli hazanlardan biridir. Gerek Yahudiler gerekse Müslüman Türkler tarafından takdir edilen ve beğenilen Algazi'nin hayatının büyük bölümü Türkiye'de, son dönemi Uruguay'da geçmiştir.

1889'da İzmir'de doğmuş, 19. yüzyılın ikinci yarısında Alliance okullarının açılması ile yetişen aydın kuşak içinde yer alan İshak Algazi, hem Yahudi dini müziği hem de Türk müziği eğitimi görmüştür. Genç yaşında Portekiz Sinagogu'nun korosunda yer almıştır. Bu koro Edirne Mafirim' korosu gibi çalıp mafirim eserleri icra ederdi. Kantör Algazi, din dışı müziklerle de adından söz ettirmiş ve dönemin en önemli Türk müziği icracılarının arasında yer almayı başarmıştır. Atatürk tarafından da beğenildiği ve kendilerine birkaç kez müzik icra ettiği söylenmektedir.

Sefarad şarkıları yıllarca birçok etnomüzikolog tarafından derlenip belgelenmiştir. Bu çalışmaları yapanların en önemlilerinden biri hiç şüphesiz bu topraklarda doğmuş olan Isaac Levy'dir. 1919'da Manisa'da doğmuş olan Levy, derlediği şarkı ve romanları dört ciltlik bir eserde, dini şarkıları da on ciltlik bir eserde toplamıştır. Bu şarkıları bizzat yorumlamıştır da. Levy, İsrail'de yayın yapan Kol İsrail Radyosu'nun Ladino bölümü direktörlüğünü uzun yıllar üstlenmiştir. 1977 yılında Kudüs'te ölen araştırmacı Levy, bu eğilimi birçok şarkıcısına yorumlamasına teşvik ederek bu kültürün unutulmamasını sağlamıştır.

İzmir ve çevresinde yaşamış önemli Yahudi müzisyen ve besteciler; Haham Yoncov Danon, Hahambaşı Avram Aryas, Elia Levi, İshak Barki, Jack Mayesh, Hayim Alazraki, Santo Şikar, (Bülbul) Salamon Algazi ve İshak Algazi'dir.

Jack Erim

Temmuz 2007, İstanbul

KAYNAKLAR

1. GALANTE Avram, "Türkler ve Yahudiler" Tan Matbaası 1947, Aki Yerushalayim dergisi sayı 11-14, 1982 ve sayı 14-15, 1987.
2. YENTURA Avram, "İzmir Yahudileri", Evrensel Gazetesi, 22 Nisan 2008
3. LEVI Avner, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler" İletişim Yayınları, 1996
4. YETKİN Çetin, "Türkiye'nin Devlet Yaqamunda Yahudiler" Alfa Yayınları, 1991
5. SHARON Moshe Sevilla, "Türkiye Yahudileri Tarihsel Bakış" Kodüs İbrani Üniversitesi, 1984

DİPNOTLAR

¹Hazan: Sinagog'daki duaların ezgili olan bölümlerini okuyan din adamı.

²Kantör: Hazan sözcüğünün Yidiş dilindeki karşılığı.

³Yidiş Avrupa, Amerika ve Asya'da 3,5 milyon'dan fazla Akemza Yahudisi tarafından konuşulan, Cermen kökenli dil.

⁴Mafirim: Klasik Türk Müziği'nin nota, usûl ve kurallarına göre bestelenmiş İbranice Tasavvufî ilahilere verilen adıdır.

Jewish History and Music in Izmir

The existence of Jews in the Aegean area of Anatolia dates back to the First Century B.C. According to historical sources, King Herkanus of Judaea, who was patronized by the Romans, wrote a letter to the Roman governor Donabella to demand some rights for the Jews living in that region. The governor responded to the Council at Ephesus, which was considered to be the most important city of Asia. Thus we know that Jews existed in the Dinar, Edremit and Bergama regions during that period.

Many centuries later, to escape Byzantine oppression, Jews moved to lands recently conquered by the more benign Seljuks, and it is acknowledged that Jews inhabited various places in Anatolia during this time. According to Avram Galante, the Medieval tombstone remainder found at Milas is engraved in Hebrew, and the Çifit Castle at Gümüşlü also indicates a Jewish presence during Seljuk rule.

During the years of the Ottoman conquest of Anatolia from the Byzantines, many Jewish communities, known as Romaniote, who had lived in Anatolia for 1600 years before the beginning of the Ottoman Empire, fled along with other migrating groups, to other places due to the wars. According to the historian Simeon Rozanes, open-minded Ottoman rulers tried to encourage the fleeing communities, especially the Jews, to return to Anatolia. One of the important factors in that decision, which was made in order to consolidate the newly established empire, was the desire to benefit from the proven success and experience of the Jewish community in trade, industry, finance, art and the sciences.

Gezintiye çıkan bir Yahudi ailesi, 1902'ler - A Jewish family out for a stroll, 1900's.

During the rule of Mehmet I (1413-1421), Izmir became a territory of the Empire. According to Rozanes, the Jewish population of the city was not large during those times; however, it became an important center later on. Afterwards, Jewish communities settled in various Ottoman cities other than Izmir. Great numbers of Iberian (Sephardi) Jews, who had been driven away from Spain in 1492 took refuge in the Ottoman territories. Beyazid II (1481-1512) was not mistaken in his decision to provide a refuge for the Jews, as they had a great amount of cultural sophistication.

Jews established considerable industry in Ottoman lands and became the most important participants in cannon and arms production; and to the enterprise of textile weaving and dying, they brought an experienced labor force and new ideas. The very first printing press was also brought to the Turks by the Jews. They soon became high-ranking Court officials; they were intimately involved in finance and foreign affairs; and Jewish doctors were appointed to important positions. Generally, Iberian Jews in the Aegean region were located around Manisa, Tire and Urla. A small city during the 16th century, Izmir became an important port during the 17th century, creating a magnet for Europeans to the city, and in a short while the Europeans opened consulates there. During this period, Jews who spoke foreign languages went into brokerage and retail businesses and worked as translators for the consulates and customs offices. A Jewish printing house had been established in Istanbul by the brothers David and Samuel ibn Nahmias as early as 1493 and Yona Ben Yaakov Eskenezai opened a branch in Izmir during the 17th century. The most valuable manuscripts, sent by the Jewish communities of Israel, Rhodes, Egypt and Iraq, were printed at the Izmir branch. The type moulds were made at the same foundry as those for the preparation of the first Turkish printing house.

The 17th century was a golden age for Izmir. As the Jewish population increased, so the numbers of intellectuals, clergy, tradesmen, industrialists and especially doctors rose. Jewish tradesmen from Izmir built up relations with many countries from the Balkans to the Far-East thus contributing positively to the economy of the Empire. However the 1688 earthquake and the case of Sabbatai Zevi were the two core reasons for the fall of the Jewish community in Izmir. The accusations of being a false Messiah directed against Sabbatai Zevi led to the blocking of the established trade routes of the Empire. Community relations were adversely affected during Zevi's greatest period of popularity, and social and business activities declined as the Jewish community waited anxiously for the outcome of the ongoing crisis. Zevi's banishment from Izmir in 1654 enabled the community, at least partially, to recover. However it was some time before economic and social life returned to normal.

While Izmir had been experiencing "an industrial and a trade expansion", Jewish communities living in Thessaloniki and Istanbul were trying to get used to the pause in their daily lives. During that period many Jewish families moved to Izmir for a better life. Historians such as Aron Rodrigue and Ester Benbasa have pointed out that while some benefited from the prosperity in trade, other parts of the Jewish community suffered from bad living conditions, poverty, famine, plague and fire.

Jewish journalism contributed to the development of the community in Turkey through the medium of the Ladino language brought from the Iberian peninsula at the end of the 15th century. "La Buena Esperansa", in 1842, was the first magazine to be printed in Izmir in the Ladino language. Later, other magazines and newspapers were printed in Istanbul. But, by the middle of the 20th century, Turkish became the common language among the Jews, while the Ladino language faded.

During The War for Independence, the Jews remained loyal to the Turks. The official representatives and directors of Jewish institutions supported the Turks and avoided cooperating with the Greeks. During the Greek occupation of Western Anatolia and Thrace, the Rums supported the annexation of the area to Greece and also acted against the Jews.

The cooperation between Turks and Jews during the occupation of Izmir and the Aegean region was of great value. There were many incidents which highlighted this interdependence around Izmir, Söke and Bergama. During the war, the economic infrastructure in many cities and towns had been destroyed. The retreating Greeks had burnt and destroyed villages and towns. Approximately fifteen thousand Jews had lost all their property and belongings, so they took shelter in Izmir. The Jews living around Aydın, Nazilli and Denizli never returned after their departure. Only some small groups from the Manisa, Tioe, Milas, Turgutlu and Bergama regions remained. Fifteen thousand homeless Jews who had moved to Izmir suffered from poverty and lived around schools and synagogues and on the streets. Some groups moved overseas. It took some time for the remaining population to resume a normal life, though, due to the departure of the Armenians and Greeks (Rums) from the area, they managed to take the opportunities offered in trade and played an important role during the 1920s and 1930s in the economic life of Turkey. In those days, the Jewish population of Izmir was 40.000 (according to the non-official records of El Tiempo newspaper); it is now around 1700. In conjunction with general social-economic developments in Turkey, Jews played an important role not only in trade activities but also in such fields as technology, science and art.

The language of the Jews living in Izmir and in other areas was mainly *Ladino*, also known as *Judeo-Español*—an authentic language based on Medieval Spanish that was brought from Iberia and preserved up to modern times. Songs in the Ladino language

were among the most important manifestations of Sephardic culture. The tradition of the *romance* or *romanza* had the highest cultural value. This tradition has survived throughout more than 5 centuries. “Alma Miya” in our album, provides an example for the *romanza* tradition. Although medieval romances have almost been forgotten in Spain, Jews have assimilated this culture as their own and guaranteed its survival throughout the generations until today. These romances are defined by traditional Spanish folk ballads and called *Romaneros*. Although they resemble epic poetry, actually they consist of stories and dramatic narrations sung to music. The themes of these stories are generally based on court dramas and adventurous love stories of princes and knights. Medieval romances are generally formulated as a single part melodic refrains and put the emphasis on the story rather than the melodic form of the songs. In this way, they carry the audience to a dream world whose spirit fills the repeated refrains. Due to its structure, lullabies that mothers prefer to sing have always followed the form of Sephardic romances. Naturally, within the historical process these romances have been affected by the culture of various regions and have been shaped in different ways such as the song Alma Miya in the album. The second Sephardic example in this album, “En Este Mundo” is a *kantika*. The *kantika* is a song type which does not have its roots in Spain, but rather has been shaped or adapted into the Ladino language within the regions where the Jewish communities have been located. As it is evident through the examples, the same melody had been sung in different languages by interacting cultures living side-by-side. We can only acknowledge the roots of Sephardic music through the 78 rpm recordings of the twentieth century. Many of these 78 rpms have survived to this day.

Hayim Yapaci Efendi made the first Sephardic recording in 1905, followed 20 years later by İshak Algazi from Izmir who had a splendid vocal technique evidenced on later recordings. İshak Algazi is the most important *hazzan* of Sephardis. Algazi who was

highly respected and loved by both Jews and also Muslim Turks, spent most of his life in Turkey until he moved to Uruguay for the last period of his life. Born in Izmir in 1889, he was raised in the intellectual circles that developed with the opening of schools sponsored by the French Alliance Israelite Universelle during the second half of 19th century. Algazi learned both Jewish and Turkish music. He had participated in the Portuguese Synagogue chorus during his youth, whose performances were similar to the Edirne Maftirim Chorus. Kantor Algazi was also known for his performance of non-religious music and succeeded in being counted as one of the most important classical Turkish music composers and performers. He was also admired by Atatürk and it has been said that he had performed a couple of times for him.

Sephardic songs have been collected and documented by many ethnomusicologists. The most important person who was involved in this undertaking was Isaac Levy who was born in Manisa in 1919. Levy collected four volumes of songs and romances. His religious song collection consists of ten volumes. He also personally performed some of these songs. Levy worked as the Director of the Ladino Department at Kol Israel Radio in Israel for many years. He encouraged many singers to interpret these songs to make sure the culture would be remembered. He had died in Jerusalem in 1977.

The most important Jewish composers and musicians who lived in Izmir and its surroundings were Rabbi Yonov Danon, Chief Rabbi Avram Aryas, Elia Levi, Ishak Barki, Hayim Alazraki, Sauto Şikar, Jack Mayesh, (Bülbül) Salamon Algazi and Ishak Algazi.

Jack Erisin

July, 2007, Istanbul

BIBLIOGRAPHY

1. GALANTE Avram, " Türkler ve Yahudiler" Tan Matbaası 1947, Aki Yerushalayim dergisi sayı 13-14, 1982 ve sayı 14-15, 1987
2. VENTURA Avram, " İzmir Yahudileri", Evrensel Gazetesi, 22 Nisan 2006
3. LEVI Avner, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler" İletişim Yayınları, 1996
4. YETKİN Çetin, "Türkiye'nin Devlet Yapımında Yahudiler" Afis Yayınları, 1992
5. SHARON Moshe Sevilá, "Türkiye Yahudileri Tarihsel Bakış" Kudüs İbrahîm Üniversitesi, 1984

FOOTNOTES

¹Hazan: The clergyman who reads the melodic parts of the prayers at Synagogues.

²Kantor: Meaning "hasan" in Yiddish.

³Maftirim: Religious hymns in Hebrew that are performed according to the notes, method and hypothesis of Classical Turkish Music.

KARAYAS KÖRFZİ'NDEN KARANTINA VE KÖPRÜ'YE DOĞRU,
1960'LER - THE ARRA FROM KARAYAS BAY TOWARDS
KARANTINA AND KÖPRÜ, 1960'S.

1 UÇUN KUŞLAR - FLY, YOU BIRDS

seslendiren - vocal: Muammer Keremcoğlu
yüre - place: İzmir
kaynak kişi - collected from: Zeki Oğuz
derleyen - collector: Hüseyin Yakarık
derleme tarihi - collection year: 1992

İzmir'den 4/4'lük bir asker türküsü. 1960'larda Saniye Can tarafından plağa okunan bu türküyü, Bornova Kökler Okulu ikinci sınıf öğrencisiyken öğretmenimiz Kazım Bozkurt'tan öğrenmiştim. Traditional, Soldier folk song in 4/4 rhythm from İzmir. Young naval soldier expresses his longing for his family and İzmir. He begs the birds in the sky to fly towards his hometown İzmir. I learnt this folk song which was recorded by Turkish folk singer Saniye Can in 1960s, from my teacher Kazım Bozkurt when I was a student at Bornova School For The Blind in 1974.

*Asker ettiler beni kademli çavuş
Gölcük çullerinde oldum bir baykuş
Abadan, babadan, yardan bir haber yokmuş
Uçun kuşlar uçun İzmir'e doğru*

*Güverteye çıktım, bayıldım, yattım
Kıvançın gelince selama kalktım
Anayı, babayı, yarı selama attım
Uçun kuşlar uçun İzmir'e doğru*

2 MENDİLİMİN ÜCUNA SAKIZ BAĞLADIM SAKIZ
- I TIED MASTIC TO MY HANDKERCHIEF

seslendiriciler - vocal: "Mummu Kenençoğlu ve Kadın Sesleri Topluluğu"

- "Mummu Kenençoğlu & His Women Voices Ensemble"

Aşlı Demir, Aşlı Kurt, Aşlıhan Özel, Ayşenur Akman, Ceren Tügen, Çiğdem Öz, Delal Seven,
Deniz Kenençoğlu, İbrü Çayır, Fatih Teymur, Hilal Ak, İpek Özdemir, Şule Kocaman Saraç,
Tulay Merav, Umran Serhan, Yasemin Yurdakap

klarnet takımı - clarinet solo: Hüsnü Şenlendirici

yüre - place: Urla, İzmir

kaynak kişi - collected from: İbrahim Karataş

derleyenler - collectors: Yıldız Ayhan, Ahmet Gazi Ayhan

inceleme tarihi - revision year by TRT: 1989

İzmir- Urla'dan 9/8'lik mizahi kadın ağzı türkü. Traditional. Humoric female folk song
in 9/8 rhythm from Urla, İzmir. The girl speaks to his boyfriend: I tied mastic to my
handkerchief / Tell me the truth my love, is there another girl that you like?

*Mendilimin ucuna sakız bağladım sakız
Doğru söyle sevdiğim, sever misin başka kız
Ninne yarım ayrılık mı var yallah
Güzel yarım ayrılık mı var*

*İn dereye çık düve, şimdi kızlar beş yüze
Beş yüze veren alır, vermeyen bekar kalır
Ninne yarım ayrılık mı var yallah
Güzel yarım ayrılık mı var*

*İn dereye dereye, toplayalım daşları
Senin yarla benim yar mahlis arkadaşları
Ninne yarım ayrılık mı var yallah
Güzel yarım ayrılık mı var*

YEMİŞ ÇARŞISI CİVARINDA BİR İNCİR İŞLEME BAHİNİNDE
İZMİRLİ KADIN İŞÇİLER - İZMIRIAN WOMEN WORKERS AT
A FIG PROCESSING MANUFACTURE LOCATED
AROUND THE FIG MARKET.

1 HİCAZ TAKSİM - TANBUR SOLO

tanbur: Murat Aydemir

4 ESMA - ESMA

seslendiren - vocal: Musammer Kesencioğlu

geri vokal - back vocal: Bora Ebeoğlu

yöre - place: İzmir

kaynak kişi - collected from: Ekrem Güyer

derleyen - collector: Muzaffer Sarısözen

inceleme tarihi - revision year by TRT: 1978

İzmir'den 10/4'lük bir aşk türküsü. Traditional, Love song for a girl named Esma, in 10/4 rhythm from İzmir.

Uzun da havak, dalın da sallanıyor

Altında nazlı yarım eğleniyor

Sen güzelsin, adam da dilleniyor

İnanın Esma Esma, severler yosma

Bu can da sana kurban olsun Esma

Exterinin işi de nasır aman

Ben küsl oldum aman yane yane

Sever işi gel inane aman

İnanın Esma Esma, severler yosma

Bu can da sana kurban olsun Esma

5 İZMİR ÜÇLEMESİ - SMYRNA TRILOGY

Yahudi İspanyolcası, Türkçe ve Rumca üç benzer ezgiden oluşan 9/8'lik üçleme. Her ezgiden bir bölüm alarak biraraya getirdim ve İzmir Üçlemesi adını verdim. Trilogy in 9/8 rhythm which contains three similar melodies having lyrics in three languages; Judeo-Spanish, Turkish and Greek. I combined one section of each songs successively and named it Smyrna Trilogy.

A EN ESTE MUNDO - IN THIS WORLD

seslendirenler - vocals: Jasen Esim, Jak Esim
yüre - place: İzmir
kaynak kişi - collected from: Meri Algranati
derleyen - collector: Jak Esim
derleme tarihi - collection year: 1990

İzmir'den hüznümlü bir Yahudi halk şarkısı. Bu şarkıyı şarkıcı, araştırmacı Jak Esim'in derlemelerinden öğrendim. Traditional. Sorrowful Jewish love song from İzmir. I learnt this folk song from singer, researcher Jak Esim's collection.

*Dis de las rielas / Patron del mundo
I de las alturas / Azme komater
May de may presto / La mi ventura*

*A usa ija / May may ermoz
No rize alkantar / Rego a el dio
Ka no me mate / Sin alkantarla*

BU DÜNYADA

*Gökyağındaki Tanrı / Dünyanın sabibi,
O en yükseklerdeki / Beni kurtarınca çabuk tamdır.*

*Güzel kıza varamadım / Ulaşamadım ona
Canımı almamı diye / Yalvarırım Tanrı'ya*

B ODUNCULAR DAĞDAN ODUN ENDİRİR - THE WOODSMAN BRING FIREWOOD DOWN THE MOUNTAIN

seslendiren - vocal: Muammer Kocuoğlu
yüre - place: Tire
kaynak kişi - collected from: Mustafa Ak
derleyenler - collector: Önder Kütahyalı, Perihan Ridder
derleme tarihi - collection year: 1998

İzmir- Tire'den bir aşk türküsü. Bu türküyü memleketim Tire'de Önder Kütahyalı ve Perihan Ridder'in yaptığı alan kaydından öğrendim. Traditional. Turkish love song from Tire, İzmir. I learnt this folk song from field recordings made by Önder Kütahyalı and Perihan Ridder in my hometown Tire.

*Oduncular dağdan odun endirir aman aman
Gözüm yağı çifte dermen yandım Allah döndürür
Bu dert bize iflah etmez öldürür aman aman*

*Yandım beyler ben yandım, o dilberin göçlerine ben yandım
Yandım efeler ben yandım, o dilberin sözlerine ben yandım*

C. ΙΠΟΣΙΑ ΝΑ ΜΙΝ ΕΧΙΣ – DO NOT BE DOUBTFUL OF MY LOVE

seslendirme – vocal: Seelye Barber

giri vokaller – back vocals: Muammer Ketencioğlu, Janet Esim, Jak Esim

yöre – place: Bayındır

kaynak kişiler – collected from: Bayındır'da yaşlı kadınlar

derleyen – collector: Domna Samiou

derleme tarihi – collection year: 1960

İzmir-Bayındır'dan geleneksel Rum aşk şarkısı. Bu şarkıyı Yunanlı şarkıcı, araştırmacı Domna Samiou'nun kaydıdan öğrendim. Traditional Rum love song from Bayındır, İzmir. I learnt this folk song from Greek singer, researcher Domna Samiou's recording.

İποςία να μίν έχις / Οτι ποτ δεν τ'αγάπη

Κι εγώ βάνωμε για σένα / Μία ora αν δεν σε δώ

Σι बातես κι εγώ φίδασι / Να τ'απαρτίθο δεν κούσι

Σεν'τα les κι ακού τα / Πουρ बातι κε γραφε τα

Πουρ बातι κε γραφε τα / Σεν'τα les κι ακού τα

ŞÜPHE DUYMA SEVGİMDEN

Şüphesiz duyuma sevgimden

Bir an dahi görürsem seni / Kaybediyorum kendimi

Sen bahçe, ben fidan / Seni inkar edemem

Sana söylüyorum dinle beni / Kalem kağıt alıp yaz bunları

Kalem kağıt alıp yaz bunları / Sana söylüyorum dinle beni

İzmirli Üzümlü İşçileri

– İZMIRLIAN GRAPE WORKERS. –

4 TO SALVARI ~ THE SHALWAR

söylendiren - vocal: Muammer Kenençoğlu

akordeon solo - accordion solo: Muammer Kenençoğlu

geri vokaller - back vocals: Deniz Kenençoğlu, Serap Çağlayan, Seelyu Berber

yüre - place: İzmir

Izmir'den 2/4'lük mizahi Rum halk şarkısı. Delikanlı İzmirli kıza aşık olmuştur. Ancak kız pek yüz vermez. Şarkı ikisinin aşışmasını eğlenceli bir dille yansıtır. İlk kez 1950'lerde Stefanos Vezos tarafından plağa okunmuştur. Parçanın üçüncü kütanesinden sonra "ada havaları" tarzında bir akordeon solosuna yer verdim. Traditional Humoric Rum folk song in 2/4 rhythm from İzmir, based on a cross talk between a girl and a boy. I learnt this song from a record of Izmirian singer Stefanos Vezos released in 1950s. I made an accordion solo in "Aegean island style".

*Ta matakia tu puli mu khamiokiracune
Sa yirizun ke me dhane itin kardia me sfacune*

*Ke ti se meli esenane apo pu'me ego
Ya po to Burnova yapto Kardhelis
Ke ti se meli esenane ja to salvari mu
Ya steno mu ja fardi mu ja karari mu*

*Dhe mu les hale kira mu Turka ise ja Romia
Ya Engleza ja Françeza k'ehis tasi emarfia*

*Ke ti se meli esenane apo pu'me ego
Yapto Meusemeni yapto Kardhelis*

*Ke ti se meli esenane ja to salvari mu
Ya kando mu ja makri mu ja karari mu*

*Omarfi Sevdikialia mu san pernasti yitonis
Te Sevdikiysi sikonis ke trillonis te dousia*

*Ti se meli esenane apo pu'me ego
Ya po to Sevdikiysi yapto Kardhelis
Ke ti se meli esenane ja to salvari mu
Ya kando mu ja makri mu ja karari mu*

*Ke ti se meli esenane apo pu'me ego
Ya po to Harmankiysi yapto Kardhelis*

*Ke ti se meli esenane ja to salvari mu
Ya steno mu ja fardi mu ja karari mu*

ŞALVAR

Erkek:

*Kuşum, yere çemirdiğin gözleriyle bana baktığında
Kalbimden vurulurum.*

Kız:

*Sana ne, ben nereliyim nereliyim
Bornovalı, Karşıyakalı...
Fr benim paltarımdan sana ne
İster dar giyerim ister geniş ister kararında*

Erkek:

*Hanımın söyler misin, Türk müsin Rum mu
Yaksa İngiliz mi Fransız mı? O kadar güzelin kil*

Kız:

*Sana ne ben nereliyim nereliyim
Menemenli, Karşıyakalı...
Fe benim paşarından sana ne
İster kısa giyerim ister uzun ister kararında*

Erkek:

*Güzel Gazimirdim, mahalleden geçerken
Gazimiri'ye ayağa kaldırırs elâlemler deli ederim*

Kız:

*Sana ne, ben nereliyim nereliyim
Gazimirdi, Karşıyakalı...
Fe sana ne benim paşarından
İster kısa giyerim ister uzun ister kararında*

Sana ne, ben nereliyim nereliyim

*Harmankışılı ya da Karşıyakalı
Fe benim paşarından sana ne,
İster dar giyerim ister geniş ister kararında*

YEŞİLDERE KENARINDA KURULMUŞ SABUN FABRİKASI ÖNÜNDE
BUCA'DAN İZMİR'E; KERVAN KÖPRÜSÜ'NE DOĞRU GİDEN
BİR KERVAN - A CARAVAN MOVING FROM BUCA TO
İZMİR - CARAVAN BRIDGE, IN FRONT OF THE SOAP
MANUFACTURE BUILT ON THE SHORES OF YEŞİLDERE.

7 ALT'AY OLDU BEN BU DAĞI AŞALI
- IT'S BEEN SIX MONTHS SINCE I CROSSED THIS MOUNTAINS

Canım Annem
To My Dear Mother

söylendirilen - vocal: Deniz Ketencioğlu
yöre - place: Bayındır
kaynak kişi - collected from: Muharrem Ürey
derleyen - collector: Salih Urhan
incelene tarihi - revision year by TET: 1993

İzmir- Bayındır'dan 9/4'lük bir kadın zeybeği. Bu türkü Tire'de de iyi bilinir. Salih Urhan'ın derlemesiyle annemden öğrendiğimiz yorumu birleştirilerek icra ettik. Traditional. Female zeybek song in 9/4 rhythm from Bayındır, İzmir. The girl who was seperated from her love complains of this status. This folk song is also well known in my hometown Tire. We performed this song by blending the Turkish Radio and Television's version and my mother's version.

Alt'ay oldu ben bu dağı aşalı
Yed'ay oldu ben bu derde, annem de düğeli
Boycun hepler bizim haneye düğeli
Hem düğeli hem kaçeli, güzelim de elleri konyak pırteli

Bir gül idim, kapardılar dalımdan
Cabül idim ayurdılar annem de yarından
Kim ayrılmasın ben ayrılma yarından
Farına sarımsı fidan boyla bidanem de yar seni

TIRE - TIRE, A TOWN OF İZMİR. >

8 HÜRMEZ HANIM - MS. HURMUZ

seslendiren - vocal: Muammer Kevencioğlu

giri vokaller - back vocals: Deniz Kevencioğlu, Mithat Arısoy, Erdem Şentürk

yöre - place: İzmir

kaynak kişi - collected from: Ahmet Yardım

derleyen - collector: Ankara Devlet Konservatuarı

derleme tarihi - collection year: 1938

İzmir'den 9/8'lik aşk türkü. Bu türküyü 1938'de Ankara Devlet Konservatuarının kaydettiği bir taş plaktan öğrendim. Traditional Love song in 9/8 rhythm from Izmir. I learnt this folk song from a 78rpm recorded by Ankara State Conservatory in 1938.

*Hamamın gübezi a Hürmez Hanım kireçten olur
Kızların güzeli a Hürmez Hanım güleçten olur
Oğlanın güzeli a Hürmez Hanım traştan olur*

*Haydindi on yedi beşli top zıdılı a Hürmez Hanım sen kime yandın
Ain da dağ perçemli delikanlıy a Hürmez Hanım senin mi sandın*

*Hamamlar yaptırda a Hürmez Hanım suları akmaz
Seydijön darılmıy a Hürmez Hanım yüzüne bakmaz
Ölüm de bu sevda a Hürmez Hanım içinden çıkmaz*

*Haydindi on yedi beşli top zıdılı a Hürmez Hanım sen kime yandın
Ain da dağ perçemli delikanlıy a Hürmez Hanım senin mi sandın*

* MÜHAYYER TAKSİM - KEMENÇHE SOLO

kemençe: Derya Türkkan

10 MILO MU KE MANDARİNİ - MY APPLE, MY MANDARIN

seslendirme - vokal: Panagjosa Mihalevi
yöre - place: İzmir

İzmir'den 4/4'lük geleneksel Rum aşk şarkısı. Bu şarkıyı ilk kez 1927'de Marika Papagika plağa okumuştur. Traditional Rum love song in 4/4 rhythm from İzmir. This folk song was recorded on 78rpm by Marika Papagika in 1927.

Mer tu çlika matakia tu / Mer tu çlika tu kali
Ektihasi tigo tige / Kathe aqapi ali

Milo mu ke mandarini / Kino pu'pame tha yini

Ke tara pu t'afapita / Treletem' elena
Ke banome ke rinome / Afapi mu ya zena

Ela me tou tabi(di)romo / Pu'ne jriçaror sto drama

Falla thimome na tu ipo / Ma zan se ido ta bani

Ki ap'tin aqapi tin poli / Kondrou na petham

Ela ela pu me ligo / Mi me tiranmis ke kligo

Dan me pistevis ma tha'rtbei / Keros na me pistepis
Stou kazmo atan (Ab)en me vris / Oso ki an me jurepis

Milo mu ke mandarini / Kino pu'pame tha yini

ELMAM, MANDALİNAM BENİM

Tatlı güçlerinde / Tatlı güzelliklerinde
Yavaş yavaş unuttum / Diğer bütün sevgileri

Elmam, mandalınam / O dediğimiz olacak

Seni sevdim sevdi / Deliriyorum
Kayboluyorum, ilimiyorum / Sevgilim senin için

En hızlı postacı ile gel bana

Sana çok şey söylemek isterim de / Yaşıyorum seni görürnce
Duyduğum sevgiden/ Korkarım olacağım

Gel bana / Ezizet etme, ağlıyorum ben

Jandı inanmıyorsun / Ama bir gün irandığında
Ne kadar da arasan / Bulamayacağım beni bu dünyada

Elmam, mandalınam / O dediğimiz olacak

11 SORDAN TAKSİM - TRUMPET SOLO

trompet: Hüsnü Şenlendirici

12 ÜÇ KEMERİN DİBEĞİ - THE MORTAR OF THE THREE ARCHES

Sesgili Deyün, Trompet: Usta Ali Rıza İslay
To My Dear Uncle, The Trumpet Master Ali Rıza İslay

klarnet, trompet, asma davul - clarinetto, trompet, davul: Hüsnü Şenlendirici
yöre - place: Bergama
geleneksel - traditional

Yerel müzisyenlerden öğrendiğim bu zeybeği, Bergamalı estanevi trompet ustası Ergün Şenlendirici'nin oğlu olan klarnet ustası Hüsnü Şenlendirici de çocukluğundan beri iyi bilmektedir. 1980'lere dek Batı Anadolu'daki düğünlerde, takım adı verilen dört- beş kişilik müzisyen grupları sahne alırdı. Takımlarda trompet, klarnet, saksofon, zaman zaman akordeon, trampet, asma davul ya da Balkanlar'da da rastladığımız üzeri zilli büyük davul ya da bu sayıların bir kısmı bulunurdu. Aslında sözlü bir zeybek olan Üç Kemerin Dibeği'nin bu çalgusal yorumu ile artık yok olmaya yüz tutan takımları

anımsatmayı amaçladım. Traditional: Zeybek tune in 9/4 rhythm from Pergamon, Izmir. "Three Arches" is one of the architectural symbols of Pergamon. Though it has lyrics, I preferred the instrumental version of this zeybek tune which I learnt from local musicians. The ensembles consisting of trumpets, clarinets and davuls, used to be the most common music ensembles which played at local weddings until 1980's in Western Turkey. Clarinette master Hüsnü Şenlendirici, who played the instruments to this tune is from Pergamon. He is the son of legendary trumpet master Ergün Şenlendirici.

Bergama'da bir kutlamada ön sıradaki yerel müzisyenlerden oluşan bir "takım" - A band of local musicians on the front, at a festive gathering in Pergamon. >

11 ALMA MIYA - MY LOVE

seslendiren - vokal: Janet Esim

yüre - plâz: İsmir

kaynak kişi - collected from: Kadın Sigara

derleyen - collector: Avram Ventura

derleme tarihi - collection year: 1990

İzmir'den Yahudi İspanyolcası'nda söylenmiş 8/8'lik geleneksel Yahudi aşk şarkısı. Bu şarkıyı Jak Esim'in arşivinden aldık. Traditional Jewish love and separation song, sung in Judeo-Spanish in 8/8 rhythm from Izmir. I learnt this song from Jak Esim's collection.

*Alma miya vino la ora
Apartir tenar agora
Kamo i kamo me ire
Sinti ruza kamo are*

*Tu tenar ami me derbar
Yo de ti no tave kibar
Kamo i kamo me ire
Sın akaya ke ami*

*En tu vija i en tu kamias
Siyapre yaname en tins
Ab tu koraran ken la nave
Akadnar tenar de mi*

*Una mora me namora
Na es mora de nasyon
Eya es mora par ke mora
Arvento de mi koraran*

*Alma miya vino la ora
Apartir tenar agora
Kamo i kamo me ire
Sinti ruza kamo are*

CANIM BENİM

*Canım benim vakit geldi
İfendi gideceksin
Naml naml gideyim
Senin gülüm neyleyim*

*Sen beni bırakıp gideceksin
Ben senden hiç yakmadan
Naml naml gideyim
O sevdiğim olmadan*

*Giderken yollarda
Beni aklından çıkarma
Kim bilir ki süreceğin
Beni hatırlayacak mısın*

*Bir Magripli bana aşık
Orada doğmamış biri
O hep yapamakta
Derinliklerinde kalbinin*

*Canım benim vakit geldi
İfendi gideceksin
Naml naml gideyim
Senin gülüm neyleyim*

14 ŞU İZMİR'DEN ÇEKİRDEKSİZ NAR GELİR
- FROM İZMİR COMES SEEDLESS POMEGRANATES

seslendiren - vokali: Muammer Ketencioğlu
geri vokaller - back vocals: Mithat Arsoy, Erdem Şentürk
yöce - place: İzmir
kaynak tipi - collected from: Ahmet Yamacı
derleyen - collector: Muzaffer Sarısözen
inceleme tarihi - revision year by TRT: 1978

İzmir'den 9/4'lük aşk ve ayrılığa dair kadın zeybeği. Annemden öğrendiğim bu türkü bugün de İzmir- Karaburun yöresinde dans eşliğinde söylenir. Traditional. Female zeybek song on love and separation in 9/4 rhythm from İzmir. Traditionally women around Karaburun- İzmir dance to this tune which I learnt from my mother.

Şu İzmir'den aman çekirdeksiz efem de nar gelir
İsmaili cepten aman tıce bele efem de dar gelir
Şu gençlikte aman olum bana efem de zor gelir

Çavır İzmir aman Kardon başuu efem de pen oluu
Seni benden aman ayrılar efem de här oluu

Uzun olur aman gemilerin efem de direği
Ne sert olur aman efelerin başdindi yürüğü
Ben yüyle dur aman kızlar çeksin efem de küreği

Çavır İzmir aman Kardon başuu efem pen oluu
Seni benden aman ayrılar efem de här oluu

15 TO DERVİŞAKI ~ THE DERVISH

seslendiren - vokali: Seelyo Berber
keman takımı - violin solo: Bakı Kemancı
beste - composition: Evangelos Papastoglov

Bu şarkı 1930'larda farklı sözlerle İzmirli müzisyen Kostas Karipis tarafından plağa okunmuştur. İzmirli ulu ve besteci Ermeni kökenli Markos Melkon Alemsheerian tarafından 1950'lerde söylenen hali döneminde çok sevilmiştir. This song was recorded by Izmirian musician Kostas Karipis in 1930s. The version sung in 1950's by Izmirian-horn Armenian singer, composer, and great lutanist Markos Melkon Alemsheerian, was very well known in its period. I clinged to Alemsheerian's version of "To Dervishaki".

İnce oca dervişaki ab to leo
Tia patrida nu thimane ki alo kleo
Ke to ribno sto krasaki
Na nu figi to utraki
Do kafe aman
Ab yandim aman

Ünan pezo takımaki meraklıuu
Tia patrida nu thimane ki alo liuu
Pate stobia pate pluri
Pezo me utraki ati
Sto kafe aman
Ab yandim aman

DERVİŞ

Ben bir dervişim ab memleketimi batırlar ağlarım
Kendimi paraba verip kafe amalarda geçerim

Takımımı yaparken memleketimi batırlar,
erimeye başlarım
Bir gün fakir, bir gün zengin
Kafe amalarda tutkugla udumu çalarım

MARKOS MELKON ALEMSHEERIAN ~ MARKOS MELKON
ALEMSHEERIAN (1892 - 1960). A

14 GÖKÇEN EFE'M - GOKCHEN THE HERO

solistlerin - vokal: Muammer Keleşoğlu

geri vokaller - back vocals: Mihal Arsoy, Erdem Şensürk

yöre - place: Ödemiş

kaynak kişi - collected from: Avni Güler

derleyen - collector: Muzaffer Sarısözen

derleme tarihi - collection year: 1941

İzmir- Ödemiş'ten 9/4'lük zeybek. Bu türkü 20. yüzyıl başlarında İzmir çevresinde yapılmış olan Gökçen Efe'ye yakılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda kızılderinilerle birlikte Türk Ordusu'na destek vermiştir. Traditional. Zeybek song in 9/4 rhythm from Ödemiş, Izmir. This zeybek song is in praise of famous hero (efe) Gokchen who lived around Izmir at the beginning of twentieth century. He and his troop supported Turkish army during The Turkish War For Independence in 1920s. The song describes his heroism and wealth.

*Gökçen Efe'm aman aman her gelir inipten
Ab her yanları görünmüşör da gümüşten aman
Gökçen Efe'm aman aman şimdi gelir diğünce*

*Ab Gökçen Efe'm efelerin de efesi aman
Ab altın gümüş para dolu da kesesi aman*

*Gökçen Efe'm aman aman efelerin efesi
Ab altın gümüş para dolu da kesesi aman
Buzdağ'ırdan aman aman gelir onun gür sesi*

*Ab Gökçen Efe'm efelerin de efesi aman
Ab altın gümüş para dolu da kesesi aman*

GÖKÇEN EFE - GOKCHEN EFE

17 YALO YALO - FROM COAST TO COAST

Cleanke Tzoumeki'ye

To Cleanke Tzoumeki

selelendirici - vokali: İvi Dermanici

geri vokaller - back vocals: Steljo Berber, Hüseyin Tuncel

yöre - place: Alaçatı, Çeşme

İzmir- Çeşme- Alaçatı'dan sirto formunda 2/4'lük geleneksel Rum aşk şarkısı.

Traditional sirto. Rum love-song and dance tune in 2/4 rhythm from Alaçatı- Izmir.

Ta maria tu me kapaze

Ma ego ta kataros

Ki au kano meros na ta ido

Klejo ke de meros

Evja na se ido / Na pariçarithe

Oli mu len na r'arithe

Den kero ti na kano

Ke jo mian ara au de se ido

Tan mu un ton ebano

Yalo yalo yalo, parakia kiviço

Kiviço ta ki au, aşıpi au biriri

Oli mu len araitu to

Ke katigorisie to

Ke ego leğ' apo meti mu

Hriste mu pronale to

Malani i mana tis

Malani ki o adelfos tis

Poo pesti andama tis

KIYI KIYI

Göçlerin yaktı beni ama

ben onlarla güler duyuyorum

Üzün süre geçmezim

Teselli balamam, aşılarım

Çok da seni göreyim

Teselli balayım

Herkes seni boğurmenai söylüyor

Ne yapacağım, bilemiyorum

Bir saat görmeyen seni

Aklıma kaçıyorum

Kıyı kıyı balık kovalıyorum

Sen de kovalat, biricik sevgilim

Herkes onu boğurmenai söylüyor

Ancak ben içümden dua ediyorum

Hazreti İsa'nı bana göster diye

Anam kızar, aşıbeyi kızar

Birbirlerimin dengi değil diye

TEŞEKKÜRNAME

Bu albümün oluşmasına katkı sağlayan Nezih Öztüre, Öztüre Holding A.Ş., Hasan Saltık, Cengiz Onural, Ali Fuat Aydın, Altan Demirel, Besim Dalgıç, Bora Ebroğlu, Cenk Erdoğan, Cenk Güray, Cleoniki Tzoanaki, Charles Howard, Donna Samia, Erdem Şimşek, Georges Andres, İvi Dermancı, Judith Franzos, Jak Esim, Janet Esim, Münevver Ketencioğlu, Mithat Arısoy, Önder Kütahyalı, Özlem Yaşayanlar, Sefa Akseki, Selyo Berber ve Tarık Övünç'e; sesleriyle, sazlarıyla albüme emek veren tüm müzisyen arkadaşlarıma; beni bir yıl süresince stüdyoya taşıyan meçhul taksi şoförlerine ve her aşamada bana destek olan sevgili eşim Deniz'e en içten teşekkürlerimle...

İSMİMLİ
RUM KIZLARI
- İSMİMLİ
RUM GİZLE

MÜZİSYENLER, VOKALLER - MUSICIANS, VOCALS

- Muammer Ketencioğlu: akordeon, vokal - accordion, vocal
Cengiz Onural: gitar - guitar
Erdem Şentürk: ud, vokal - uto, vocal
Baki Kemancı: keman - violin
Hüsnü Şenlendirici: klarnet, trompet, davul - clarinet, trumpet, davul
Murat Aydemir: tambur, lavta - tambur, lavta
Derya Türkkan: kemençe - kemenche
Göksel Baktıgür: kanun - kanun
Orhan Öman: buzuki, bağlama - bouzouki, baglama
Rahmi Göçmen: vurmalı çalgılar - percussions
Umut Sel: kontrbas - doublebass
Engin Aslan: bağlama, divan sazı - bağlama, divan saz
Bora Ebroğlu: vokal - vocal
Deniz Ketencioğlu: vokal - vocal
Hüseyin Tuncel: vokal - vocal
İvi Dermancı: vokal - vocal
Jak Esim: vokal - vocal
Janet Esim: vokal - vocal
Mithat Arısoy: vokal - vocal
Panagiota Mihalevi: vokal - vocal
Serap Çağlayan: vokal - vocal
Selyo Berber: vokal - vocal
Muammer Ketencioğlu ve Kadın Sesleri - Muammer Ketencioğlu & His Women Voices
Ensemble: Aslı Demir, Aslı Kurt, Aslıhan Özel, Ayşenur Akman, Ceren Tügen, Çiğdem Üş, Deniz Ketencioğlu, Ebru Çayır, Fatoş Teymur, Hilal Ak, Işık Ödemir, Şule Kocaman Saraç, Tülay Merlev, Umutan Serhan, Yasemin Yurduşen, Delal Seven

MUAMMER KETENCOĞLU'NUN ALBÜMLERİ - MUAMMER KETENCOĞLU'S ALBUMS

Balkan Yolculuğu - The Balkan Journey, Kalan Müzik, 2007

Ayde Mori, Kalan Müzik, 2001

Karanfilin Moruna - To the Purple Carnation- Anatolian Zeybeks, Kalan Müzik, 2001

Sevdalı Kıyılar - Latremena Akrogalia, Kalan Müzik, 1994

İLETİŞİM CONTACT

resmî web sitesi - official web site: www.muammerketencoglu.com

e-posta adresleri - e-mails: muammer@muammerketencoglu.com

muammerketencoglu@gmail.com

yapım - production: Kalan Müzik

yapımcı - producer: Muammer Ketencoglu

düzenlemeler - arrangements: Muammer Ketencoglu, Cengiz Onural

kayıt ve mix - recording & mix: Cengiz Onural, Stüdyo Aria Üsküdar,
Eylül 2006 - Ekim 2007

mastering - mastering: Bora Ebeoğlu

İngilizce çeviri - English translation: Özlem Yaşayanlar

editörler - editors: Judith Frangos, Charles Howard, Tarık Övünç, Deniz Ketencoglu

Muammer Ketencoglu'nun fotoğrafları

- Muammer Ketencoglu's photos: Orhan Cem Çetin, Miçhat Çınar

grafik tasarım - graphic design: Burcu Kayalar

baskı - printing: FRS

View of the Harbor

View of the Harbor

KODAK

- 1 UÇUN KUYULAR - BUT, YOU BURNS 2:48
- 2 MENDİLİMİN UCUNA SAKIŞ BAĞLADIM SAKIŞ
- I TIED MANTIC TO MY HANDBENCHIF 4:37
- 3 HİÇBİR TAKSİM - TANGOR SOLO 0:37
- 4 ERMA - ERMA 4:25
- 5 İEMİN EÇLEMENİ - EMTYNA TRILOGY 4:55
- 6 TO SALKARI - THE SHELVAR (SALTAR) 3:28
- 7 ALT'AY OLDU BEN BU DAĞI AYALI
- IT'S BEEN SIX MONTHS SINCE I CAESSED THIS MOUNTAIN 4:38
- 8 HÜRMEZ HANIM - MR. HURMEEZ 2:58
- 9 MİNAYYER TAKSİM - KEMENCHE SOLO 0:34
- 10 MİLE MÜ KE MANDARINI - MY APPLE, MY MANDARIN (ÇİLEK, MANDALINAMI DENİM) 3:07
- 11 SOKAN TAKSİM - TANGRET SOLO 0:01
- 12 ÜÇ KEMERİN DİŞEŞİ - THE MORTAR OF THE THREE ARCHES 2:47
- 13 ALMA MIYA - MY LOVE (ÇAKIM KENİM) 2:01
- 14 ŞU İZMİR'DEN ÇEKİRDEKİN NAR GELİR
- FROM İZMİR COMES SEEDLESS POMEGRANATE 4:04
- 15 TO DEYİBAKI - THE DEFTIN (DEFTİ) 4:34
- 16 GÖKÇEM İPE'M - GÖKÇEM THE HERO 3:59
- 17 YALO YALO - FROM COAST TO COAST (KİYE KİYE) 1 1:00

optical disc - total time 57:48

KALAN PAZ 3811 Katan Mark Yapan Ltd. Şti. Mark in Turkey

İMÇ. K. BİM No. 000 Amazon-İstanbul Tel: +90 212 512 15 13 Faks: +90 212 020 11 34 www.kalan.com